

DIPLOMADOLGOZAT

Nagy Lizandra

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Vidékfejlesztési agrármérnök mesterképzési szak

**AZ AGRÁR-ÖKOLÓGIAI PROGRAM MEGÍTÉLÉSE A GAZDÁK
KÖRÉBEN**

Belső konzulens: Dr Szabó Kinga
egyetemi docens és
Koponiczné Györke Diána
egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** MATE VFGI VTT

Készítette: Nagy Lizandra

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1.	BEVEZETÉS	2
2.	SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	3
2.1.	<i>A KAP jelentése</i>	3
2.2.	<i>KAP kezdeti céljai és rövid története a 2000-es évekig</i>	3
2.3.	<i>A KAP 2000-2013-ig</i>	5
2.4.	<i>A KAP 2013-2020-ig</i>	6
2.5.	<i>A KAP napjainkban (2023-2027)</i>	8
2.5.1.	<i>A feltételelesség szabályrendszere</i>	9
2.5.2.	<i>Az AÖP szabályrendszere</i>	11
2.5.2.1.	<i>A mezőgazdasági szántó területekre vonatkozó előírások</i>	11
2.5.2.2.	<i>A gyepek földhasználati kategóriára vonatkozó előírások</i>	13
2.5.2.3.	<i>Az ültetvény földhasználati kategóriára vonatkozó előírások</i>	13
3.	ANYAG ÉS MÓDSZER	14
3.1.	<i>Célkitűzések</i>	14
4.	EREDMÉNYEK ÉS KIÉRTÉKELÉSŰK	16
4.1.	<i>Az interjúk eredményei</i>	16
4.2.	<i>A kérdőív eredményei</i>	17
5.	KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	35
6.	ÖSSZEFOGLALÁS	37
7.	IRODALOMJEGYZÉK	39
8.	RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	43
9.	ÁBRAJEGYZÉK	44
10.	MELLÉKLETEK	45

1. BEVEZETÉS

Az Európai Unió (EU) régóta foglalkozik agrárpolitikával, amely az élelmezésbiztonságot és a fenntartható gazdálkodási gyakorlatok előmozdítását szolgálja. A Közös Agrárpolitika (KAP) célja, hogy a fenntartható mezőgazdaság előmozdítása révén segítse a tagországokat gazdasági, környezeti és társadalmi feltételeik javításában. A KAP ösztönzi a környezetbarát gazdálkodási gyakorlatokat, amelyek hatékonyabbak a földhasználat, a vízfelhasználás, az energiafogyasztás és a talaj egészsége szempontjából. Az ökológiai gazdálkodási intézkedések, például a biodiverzitás, a minimális vagy bolygatás nélküli talajművelés hosszútávon elősegítik a talajok szénmegkötését, illetve csökkentik a talajeróziót. Bár az új KAP (2021-2027) végrehajtása jelentős előnyökkel járhat, különböző kihívások is kapcsolódnak hozzá. A gazdálkodóknak az EU által meghatározott összetett szabályozásokat kell betartaniuk, amelyeket első pillantásra nehéz lehet megérteni vagy betartani.

Ez a dolgozat a KAP Agrár Ökológiai Program (AÖP) magyar mezőgazdaságra gyakorolt hatását vizsgálja. A kutatásom célja annak feltárása, hogy az új KAP és az AÖP hogyan hat a magyar mezőgazdaságra, hogyan reagálnak a gazdák a változásokra, és hogyan alkalmazzák a különböző előírásokat.

Ez a téma azért aktuális, mert az új politika 2023-ban lépett életbe, és fontos feltérképezni, hogy milyen kihívások elé állítja a magyar gazdálkodókat. Szeretnék választ kapni arra, hogy a különböző méretű gazdaságok milyen előírásokat választanak, illetve arra is, hogy ezeket mivel indokolják, valamint mi a véleményük az előírások megvalósíthatóságáról.

A kutatásom másik oka egy személyes kapcsolódás, hiszen a munkám során számomra is fontos szerepet játszik ezeknek a követelményeknek az alkalmazása. Bízom abban, hogy tudok olyan információt gyűjteni, ami számomra is segítség lehet, vagy további tapasztalatokat szerzek ezáltal.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A KAP JELENTÉSE

A KAP az EU által létrehozott átfogó törvények és rendeletek összessége, amelynek célja a mezőgazdasági gyakorlatok és politikák harmonizációjának biztosítása a tagállamokban. A KAP az EU valamennyi országára érvényes, melyet az Európai Parlament és Tanács uniós szinten kezel és felügyel, és az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból (EMGA) finanszíroz.

2.2. KAP KEZDETI CÉLJAI ÉS RÖVID TÖRTÉNETE A 2000-ES ÉVEKIG

A második világháború után a társadalmi és gazdasági rendszer újjáépítése érdekében az Európai Közösségek hat alapító országa tárgyalásokat kezdeményezett a közös agrárpolitika létrehozásáról. A mezőgazdasági ágazat a háború utáni európai gazdaság egyik legfontosabb szereplője volt, de számos kihívással kellett szembenéznie, többek között a háború hatásai miatt csak kis mennyiségű élelmiszert termeltek, a gazdák jövedelme jelentősen alacsonyabb volt más iparágakhoz képest. Erőfeszítésekre volt szükség az élelmiszerekhez való hozzáférés javítása és a termelékenység növelése érdekében (European, 2021).

KAP 5 kezdeti célja, amelyet a Római Szerződés 39. cikkelyében írtak le

1. a mezőgazdasági termelékenység növelése (agrármodernizációs cél),
 2. a gazdálkodók méltányos életszínvonalának biztosítása (jövedelempolitikai cél),
 3. az ellátáshoz való hozzáférés biztosítása (ellátás-biztonsági cél),
 4. a piacok stabilizálása, a biztonságos ellátási lánc létrehozása (piacstabilitási cél),
 5. a versenyszabályok harmonizálása (minden országban) érdekében (élelmiszer-politikai cél)
- (*THE TREATY OF ROME*, 1957).

E célok elérése érdekében ár- és piactámogatási rendszert vezettek be. Ez a rendszer biztosította, hogy a gazdák garantált árat kapjanak terményeikért, védővámokat vezettek be a harmadik országból származó termékekre, és intervenciót vezettek be a piaci árak csökkenése esetén (Kirmani és mtsai., 1982).

Ez a szakaszt tekintjük a KAP első fontos szakaszának, mivel ebben az évtizedben hozták létre a közös piacrendet, valamint a Közösségen belüli agrártermékek piacait is integrálták, melynek következménye volt, hogy erőteljesen elkülönült a külső és a Közösségi piac.

Az 1980-as években (második szakasz) a gazdaságok modernizálásával nőtt a termelés, amely már meghaladta a keresletet, így felhalmozódtak a termékek (gabonahegyek), melynek hatására alacsonyabb áron vagy nagy tömegben tudták csak értékesíteni azokat a világpiacon. Ennek következménye az volt, hogy az EU mennyiségi szabályozásokat vezetett be, hogy megakadályozza a termelők jövedelmének nagyfokú csökkenését. Ilyen volt a kvótarendszer (1984) például a tejnél, melynél a gazdához kvótát rendeltek, amely meghatározta a termelhető élelmiszer mennyiségét és a túltermelést ár levonással és egyéb szankciókkal sújtották. Továbbá a garanciaküszöb, ami például a gabonára vonatkozott, illetve az intervenciók küszöb, mely a marhahús felvásárolható mennyiségét szabályozta. Továbbá bevezették a területpihentetést, amely arról szólt, hogy azok a gazdák, akik parlagon hagyták a termő területeik 20 %-át, jogosultak lettek kompenzációs kifizetésre. Ezeknek a szigorításoknak azonban különböző buktatói voltak, hiszen a kvótarendszer egy korábbi időszakban megállapított bázison nyugodott, a garanciaküszöböt pedig a gazdák azzal tudták kikerülni, hogy növelték a termelésüket abban bízva, hogy esetlegesen másik gazda viszont éppen csökkenteni fogja azt. A területpihentetés szabályozásának problémája pedig az volt, hogy a gazdák a rossz és kevésbé termékeny talajokat vették ki a művelés alól, ezáltal az intézkedésbe vont területek az Európai Közösség gabonaterületének csak 2,5%-át tették ki (Iowa PBS, 2022).

A fent említett problémákra egy új átfogó KAP-reform tervet hoztak 1992-ben (MacSharry), melynek fő törekvése a költségvetés csökkentése, valamint az ár- és jövedelempolitika szétválasztása volt. Az agrárpolitikát a piactámogatási rendszerből a mezőgazdasági termelők közvetlen jövedelemtámogatásává alakította át, miközben új kötelezettségeket írt elő a mezőgazdasági termelők számára a környezet megóvására és ösztönzőket kínált az élelmiszerek minőségének javítására is. További környezeti kísérő intézkedésként megjelent az erdősítés és a kedvezőtlen adottságú területeken történő gazdálkodás támogatása is (Halmai, 2007) .

A meghirdetett intézkedések főként az állattenyésztési ágazatokból a marhahús termelés piaci szervezetét, illetve a szántóföldi növénytermelést, azon belül a nagykulturák termelését érintették.

A termőföldek pihentetése által csökkenő hozamokat reméltek, mely az intézményi árakat tudta a világpiaci árhoz redukálni. Ezt az árcsökkenést ellensúlyozta a közvetlen támogatás a gazdák számára. Ennek feltétele volt a termőterület parlagon hagyása, illetve az

állattenyésztésben az állatlétszám és állatsűrűség szabályozása. A 20 hektár alatti földterülettel és maximum 15 állategységgel rendelkező kistermelőknek egyszerűsített szabályozása volt, mentesültek a termelés korlátozása alól. Ebben az időszakban kétféle közvetlen támogatás volt, az egyik a szántóföldi növénytermő bázisterület utáni, másrészt a területpihentetés után járó. Ez utóbbi azonban kényszer volt a termelők számára és szembekerült a mezőgazdasági termelékenység növelésével, ami a KAP egyik fő célja. További problémája volt még, hogy a közvetlen támogatások a korábbi előírások miatt (input, output, termelési kötelezettség) kapcsolt jellegűek maradtak. Ez a reform újszerű volt, de a KAP alap céljainak mondott ellen, ezzel azonban megmutatta, hogy átfogó változások szükségesek (Halmai, 2020).

2.3. A KAP 2000-2013-IG

Az előző szakasz tapasztalatai alapján folytatták a reformot. Annak ellenére, hogy a KAP költségvetése közel 40 év elteltével még mindig az EU teljes költségvetésének közel felét tette ki, a mezőgazdasági ágazat kevesebb munkalehetőséget kínált más növekvő ágazatokhoz képest. A 2004-es bővítésre való tekintettel az új program létrehozta a KAP második pillérét, amely kifejezetten a vidékfejlesztésre összpontosít, és ezt rendeletbe is foglalták. Az Agenda 2000 átfogó stratégiát javasolt a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés számára, amelynek célja a mezőgazdaság versenyképességének növelése, új jövedelemforrások létrehozása a vidéki területeken, valamint a társadalmi kohézió előmozdítása ezekben a közösségekben. Egyre nagyobb hangsúlyt kapott multifunkcionális mezőgazdaság, melyben a fenntartható egyensúly, a természeti erőforrások megőrzése és a vidékfejlesztés egyéb formái is fontosak voltak. (Nagy, 2006)

2003-ban a közvetlen támogatást felváltotta az egységes támogatási rendszer, mely a termeléstől független területalapú támogatás volt. Ennek egyik feltétele volt a felelős állattartás, az állategészségügyi és állatjóléti normák betartása, valamint a jó gazda gondossága (területek jó mezőgazdasági és környezeti állapotban való tartása), azaz a helyes mezőgazdasági és környezeti állapotban való tartás (HMKÁ), illetve a környezetvédelmi és élelmiszer-biztonsági szabályok betartása. Az állattenyésztőknek az állatokat azonosítani és nyilvántartani kellett (92/102/EGK irányelv), a különböző betegségeket be kellett jelenteni (85/511/EGK, 92/119 EGK, 2000/75 EK irányelv).

A fő intézkedésként megjelent a kölcsönös megfeleltetés (KM), melynek szabályai uniós szinten a jogszabályban foglalt gazdálkodási követelményekből (JGFK), külön nemzeti

szinten pedig a helyes mezőgazdasági és környezeti állapotra (HMKÁ) vonatkozó szabályokból állnak. Ez azt jelentette, hogy az egyes tagországok további környezetvédelmi kötelezettségeket írhattak elő a termelők számára, melyeket a közvetlen támogatások kifizetéséhez kötöttek. Ezeket az előírásokat az 1306/2013/EU rendelet II. melléklete tartalmazza (Európai Számvevőszék, 2016).

A KM célja, hogy elősegítse a fenntartható mezőgazdaság megteremtését, illetve megfeleljen a társadalmi elvárásoknak. A HMKÁ intézkedési területei között szerepeltek a talajerózió elleni védekezés minimális és/vagy teraszos műveléssel vagy minimális növényborítottsággal, a talaj szervesanyag-tartalmának megfelelő szinten tartása a vetésciklus által, a talajszerkezet megőrzése megfelelő gépek használatával, az állandó gyepek védelme és a tájvédelem (1782/2003/EK rendelet, 2003).

Ezeknek az intézkedéseknek a betartásáról készült egy Európai Számvevőszék (ECA) jelentés, melynek eredménye az lett erre az időszakra vonatkozóan, hogy a mezőgazdasági termelők nagy mértékben sértették meg ezeket az előírásokat, főként a nitrát irányelv (15 %), valamint a talajerózió elleni védelem (8%) szabályaihoz kapcsolódóan. Továbbá a kutatás során további problémaként merült fel az is, hogy a KM alkalmazásának még mindig voltak aránytalanul nagy költségei a kívánt eredmények eléréséhez, valamint, hogy csökkenteni kell a HMKÁ követelmények számát azokra az előírásokra összpontosítva, melyek relevánsak a gazdálkodási tevékenység szempontjából. Szintén problémaként jelölték meg az adminisztrációs terheket, aminek az egyszerűsítését és a nyilvántartások vezetéséhez képzéseket kértek a gazdálkodók (Európai Számvevőszék, 2016).

2.4. A KAP 2013-2020-IG

A következő fontos időszak a KAP 2013-2020 közötti időszaka volt. Ez az első alkalom, hogy a közös agrárpolitikát (KAP) a Lisszaboni Szerződés (2007) által bevezetett rendes jogalkotási eljárás keretében reformálták meg, amelyben a Tanács és az Európai Parlament egyenlő hatáskörrel rendelkező társ jogalkotóként jár el (Jámbor & Mizik, 2014).

Három fő célkitűzése között szerepelt a vidéki térségek sokszínűségének megőrzése, a fenntartható gazdálkodás és a fenntartható élelmiszertermelés. Megmaradt a kétpilléres szerkezet, ahol az I. pillér a piaci intézkedéseket és a közvetlen kifizetéseket tartalmazta, melynek szabályait uniós szinten határozták meg. A közvetlen kifizetési rendszert egy hét összetevőből álló kifizetési rendszerré alakították át, és egységnyi területre (hektárra)

számították, amely alap kifizetésből, ökológiai “zöld” kifizetésből, fiatal gazda támogatásból, átcsoportosítással nyújtható támogatásból, kiegészítő jövedelem támogatásból, termeléshez kötött támogatásból és a kistermelők számára egy egyszerűsített rendszerből állt. Ez a támogatási rendszer csak az aktív termelők számára volt elérhető. A zöldítés (greening) bevezetésével további környezetvédelmi és egyéb szabályokat kellett a termelőknek betartani a kifizetések folyósításához (Halmai, 2020).

A zöldítési követelménynek ebben az időszakban három gyakorlata volt, melyeket azért vezettek be, hogy kedvezően hassanak a környezetre és az éghajlatra. Az egyik ilyen volt a növénytermesztés diverzifikálása, melynek célja a talajminőség javítása (Díaz-Poblete és mtsai., 2021).

A gyakorlat teljesítésének előírása a 10 hektárt meghaladó szántó területen minimum két növény termesztése, a 30 hektárt meghaladó területen pedig legalább három növény termesztése úgy, hogy a főnövény a szántóterület maximum 75%-át, a két fő termény pedig a művelt terület maximum 95%-át tehesse ki. A másik zöldítési követelmény volt az állandó gyepterületek fenntartása, melynek célja a szénmegkötés. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy ha 5%-kal csökkent a gyepterületek aránya a referenciaszinthez képest, úgy kötelezték a termelőket arra, hogy állítsák vissza azokat az eredeti földhasználati kategóriára. A harmadik zöldítési gyakorlat az ökológiai jelentőségű területek biztosítása volt, melynek célja a biológiai sokféleség megőrzése. Ezt a 15 hektárnál nagyobb szántó területtel rendelkező gazdaságokban kellett alkalmazni, úgy, hogy a területük 5%-a megfeleljen ennek a követelménynek. Ennek a gyakorlatnak a megoldásához az uniós jogszabályok több különböző lehetőséget írtak elő, ilyen volt például a parlagon hagyás vagy a köztes kultúrával való beültetés, amit ökológiai másodvetésnek hívtak. Ez a szabályozás az 1307/2013/EU rendelet alapján a 10/2015.(III.) FM rendelettel lépett hatályba 2015.03.31-én *(10/2015. (III. 13.). FM rendelet az éghajlat és környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtandó támogatás igénybevételének szabályairól, valamint a szántóterület, az állandó gyepterület és az állandó kultúrával fedett földterület növénytermesztésre vagy legeltetésre alkalmas állapotban tartásának feltételeiről, 2015)*

A KAP 2021-es reformja (2021.12.02.) egy környezetbarátabb és hatékonyabb politika létrehozására összpontosított. A KAP keretében a tagállamok az uniós célokkal összhangban a saját helyi körülményeikhez jobban alkalmazkodó stratégiai tervet dolgozhattak ki, melyben az

EMGA és EMVA által finanszírozott támogatásokra vonatkozó szabályokat kellett megállapítaniuk. Ennek kidolgozására a 2021 és 2022 egy átmeneti időszak volt, melyre a korábbi reformidőszak kötelezettségei vonatkoztak. Magyarország első ilyen KAP Stratégiai Tervét 2021. december 30.-án nyújtotta be a Bizottság felé, amit a Bizottság a kért módosításokat követően 2022. november 07.-én fogadott el, ezt követően 2023. április 20.-án lépett hatályba (Európai Bizottság, 2024).

2.5. A KAP NAPJAINKBAN (2023-2027)

A 2023-tól kezdődően megreformált KAP több területen is változást hozott, többek között a környezetvédelmi intézkedésekben. Az előző időszakban a zöldítésben és kölcsönös megfeleltetésben előírtak átalakultak, és mostantól közösen alkotják a bevezetésre került Feltételeességet, amely minden támogatást igénylő számára kötelező (Gündoğar, 2023).

Továbbá megjelent egy új és önkéntes alapon, évente választható Agro Ökológiai Program (AÖP), melynek az ökológiai értékek megtartása és növelése a célja az mezőgazdasági területeken (1. ábra).

1. ábra: Előírások szerinti lehetőségek (A KAP zöld felépítménye)

(Forrás: NAK, 2022a)

Magyarországon ebben a ciklusban a KM szabályrendszerével- HMKÁ, valamint a jogszabályban foglalt követelményekkel és a zöldítés bevonásával együttesen kapjuk meg a Feltételeesség előírásrendszerét. Ez évente, támogatható hektáronként, a termeléstől elválasztva kerül kifizetésre a gazdák számára (European Comission, 2023).

2.5.1. A FELTÉTELESSÉG SZABÁLYRENDSZERE

HMKÁ 1 az állandó gyepterület fenntartása az állandó gyepterületnek a mezőgazdasági területhez viszonyított aránya alapján. Az állandó gyepek a talajerózió elleni védelmet segítik, a szénmegkötésben is fontos szerepük van, illetve hozzájárulnak a biológiai sokféleséghez. Ezért azok a gazdák, akik gyepterületeiket feltörték, visszaállítási kötelezettségük van vagy újra gyepesítéssel a feltört területen, vagy új terület gyepké alakításával. Ezeket a területeket legalább öt évig fenn kell tartani (NAK munkatársai, 2023b).

HMKÁ 2 a vizes élőhelyek és tőzegláp védelme. Ezek a területek szintén segítik a szénmegkötést, mellyel hozzájárulnak az éghajlatváltozás mérsékléséhez. A terv részletei kidolgozás alatt vannak, ezért ez előreláthatólag 2025-től fog életbe lépni (NAK, 2022a).

HMKÁ 3 a szántóföldi tarlóégetés tilalma, kivéve növény-egészségügyi okokból. A tarlóégetés a talajban lévő szerves anyagot is csökkenti és levegőszennyezést is okoz, melyet külön jogszabály tilt (306/2010. (XII.23.) Korm. rendelet 27. §. (3) bekezdés, 2010).

HMKÁ 4 vízfolyások mentén védelmi sávok kialakítása. A partvonaltól mérten védősávokat kell kialakítani a vízszennyezés elleni védelem miatt, melynek pontos előírásait az 50/2008. (IV.24.) FVM rendeletben rögzítették (Földművelésügyi Minisztérium & NAK, 2018).

HMKÁ 5 a talajromlás és a talajerózió kockázatát csökkentő talajművelés, ideértve a lejtők dőlésszögének figyelembevételét. Ennek az előírásnak a célja a talajminőség megőrzése. A 12%-nál meredekebb lejtésű területeken csak úgy lehet kapásnövényeket termesztani, ha a növényt direktvetéssel és szintvonalas műveléssel munkálják, vagy a rétegvonalakkal párhuzamosan a talajerózió ellen sávokat alakítanak ki a mezőgazdasági táblákon belül (NAK munkatársai, 2023b).

HMKÁ 6 minimálisan megkövetelt talajborítás a fedetlen talaj elkerülésére a legérzékenyebb időszakban. Az előírás lényege, hogy a szántóterületeken a betakarításokat követően a földeknek minimális talajborítással kell rendelkeznie. Erre lehetőség a tarló megőrzése legalább adott év szeptember 30-ig, vagy a betakarítás után 30 napon belül őszi kultúrát kell vetni, ide tartozik a zöldítés is, amit adott év december 31-ig fenn kell tartani. Ezek az előírások szintén a talaj védelmét szolgálják, hiszen ezek a megoldások megelőzik a víz

kipárolgását a földekből, elősegítik a szénmegkötést, továbbá hozzájárulnak a talajszerkezet javításához (Magyar Államkincstár, 2023b).

HMKÁ 7 szántóföldi vetésváltás. A helyes vetésforgó kialakítása hozzájárul a talaj jó állapotban tartásához azáltal, hogy kevesebb növényvédőszerrel kell felhasználni a megfelelő növényssorrend alkalmazása során. Fő szabály a gazdák számára az, hogy egymás utáni 3 éven belül legalább egyszer különböző főnövényt kell termesztetniük (14/2023. (IV. 19.) AM rendelet - Nemzeti Jogszabálytár, 2023).

HMKÁ 8 biológiai sokféleség. Kötelező feltétele, hogy a szántóterületüknek meghatározott nagyságán nem termő területet vagy tájképi elemet tartsanak fenn legalább az adott év január 1-től december 31-ig. Ezt kétféle módon tehetik meg. Az egyik, hogy az összes szántó területük legalább 4%-án nem termő területet, parlagot vagy tájképi elemet tartanak fenn. A másik lehetőségük, hogy az összes szántó területük legalább 7%-án nem termő területet tartanak fenn úgy, hogy ebből 3%-on parlagon hagyott területet valósítanak meg, a másik 4%-on pedig szintén parlagot, vagy ökológiai jellegű másodvetést (zöldítés) valósítanak meg, vagy nitrogénmegkötő növényt termelnek (NAK munkatársai, 2023c).

HMKÁ 9 környezeti szempontból érzékeny állandó gyepterületként megjelölt gyepterületek átállításának vagy felszántásának tilalma a Natura2000 területeken. Ennek az előírásnak a táj védelme, az élőhelyek és fajok fenntartása a célja (269/2007. (X.18.) Korm.rendelet, 2007).

Az idei 2024-es évben ezek az előírások néhány esetben kibővültek, illetve módosultak. Ilyen például a HMKÁ4 előírásában az, hogy a tilalom kibővült a talaj-és növénykondicionáló szerek kijuttatására is a vízvédelmi sávokon. A HMKÁ5 előírásához készült egy fajtalista a kapásnövényekhez, a HMKÁ6 előírásában pontosításra került a kötelező talajtakarás időtartama, szintén pontosításra került a HMKÁ7 előírása, melyet rendeletbe is foglaltak. Azonban az egyik legfontosabb változást a HMKÁ8 előírásában tapasztalhatunk a gazdálkodók, hiszen az Európai Bizottság a 2024/587/EU rendeletében könnyítést ezzel kapcsolatban. Ezek alapján az előírás lehetővé teszi, hogy a szántóterületeken a 4%-ot az ugaroltatáson és a nem termő tájkép elemeken kívül nitrogénmegkötő növények és/vagy ökológiai másodvetéssel is teljesíthető legyen (Magyar Államkincstár, 2024).

2.5.2. AZ AÖP SZABÁLYRENDSZERE

A közvetlen támogatások körében (I. pillér) megjelenő az AÖP szintén a teljes üzemterületre igényelhető támogatás, melyben meghatározott területnagyság felett minden földhasználati kategóriára vonatkozóan legalább 2 pont értékű gyakorlatot kell választani (Lampkin és mtsai., 2020).

A vállalás időtartama egy év, melyet az egységes kérelem beadásakor külön nyilatkozatban kell jelezni. Ennek a támogatási formának a hektárra vetített összege évente változó, de minimum 60,64 euró/hektár és maximum 105 euró/hektár. A különböző környezeti célkitűzéseknek megfelelő gyakorlatokat földhasználati kategóriánként külön kell választani (Agrárminisztérium, 2023).

2.5.2.1. A MEZŐGAZDASÁGI SZÁNTÓ TERÜLETEKRE VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOK

1. A talajtakarást a HMKÁ 6 követelményein felül is fent kell tartani legalább a következő év február 28-ig, a feltételeességben is meghatározott módok valamelyik formájában.

2. A terménydiverzifikáció gyakorlatában a mezőgazdasági üzemterület szántóterületének méretéhez viszonyítva van előírva a termelők számára, hogy mennyi növénykultúrát kell termeszteniük és azokat milyen arányban. Például egy 30-300 hektár közötti szántóterületen legalább négy növénykultúrát kell termesztani úgy, hogy a legnagyobb területen termelt főnövény legfeljebb 65 %-a lehet az összes szántóterületnek, továbbá a két legnagyobb területen termesztett növény az összes szántóterület maximum 80%-át teheti ki (15/2023. (IV. 19.) AM Rendelet Az Agro-Ökológiai Programhoz Kapcsolódó Támogatás Igénybevételének Részletes Szabályairól, 2023).

3. A tájképi elemek megőrzésének az a célja, hogy szántóterületek mentén a sokszínűséget növelje, és az élőhelyeket fenntartsa. A nem termő tájképi elemeket, például fás, cserjés sávokat, vagy az erózióvédelmi sávokat növényvédőszer felhasználása nélkül kell gondozni. Ezt a gyakorlatot akkor lehet választani, ha eléri a HMKÁ 8 kötelezettségalapjának 10%-át (NAK, 2022b).

4. A táblaméret korlátozást csak olyan termelő választhatja, akinek a szántó területe eléri az 50 hektárt. Ebben az esetben a művelt szántóterület nem lehet nagyobb 30 hektárnál táblánként. Amennyiben a szomszédos táblán is ugyanazon növénykultúra található, úgy a

táblák között 2 méter széles sávot kell hagyni, hogy a táblák elkülöníthetők legyenek (Túri, 2022).

5. A növényvédelmi kezelések során tilos a méhekre és a beporzó rovarokra veszélyes szerek használata.

6. A karbamid műtrágyának használatát azonnali bedolgozással vagy folyékony karbamid esetében inhibitoros kijuttatással lehet alkalmazni a szántóterületek minimum 5%-án, mely során a nitrogén hatóanyag mennyisége 35-90 kg/hektár között kell lennie. (Agrárközösség, 2023)

7. A mikrobiológiai készítmények alkalmazása során csak olyan anyagok juttathatóak ki, amelyek szerepelnek az adott évi Irányító Hatság közleményében és rendelkeznek NÉBIH engedélykirattal. Ezeket szintén a szántóterületek legalább felén kell alkalmazni vetés előtt vagy azzal egybekötve, illetve szármaradványokra majd azokat a talajba forgatva. (Magyar Államkincstár, 2023a)

8. A talaj- és növénykondicionáló szerek használata javítja a talaj állapotát, a nitrogénmegkötő készítmények pedig csökkentik az ammónia által okozott levegőszennyezettséget. Ezt a gyakorlatot szintén a szántóterületek legalább 50%-án kell alkalmazni az előző pontban is említett hatósági jóváhagyásokkal (Agrárközösség, 2023).

9. A forgatás nélküli talajművelés során javul a talajszerkezet és annak vízmegtartó képessége. Ebben a gyakorlatban szintén legalább a szántóterületek felén forgatás nélküli művelésmódot kell alkalmazni, ami lehet direktvetés, illetve minimális vagy zéró (zero-till) talajművelés is. Fontos megemlíteni, hogy ebben a vállalásban csak szűkített növényvédőszer hatóanyag használat mellett művelhetőek a mezőgazdasági szántóterületek, melynek listáját évente közzé teszi az Irányító Hatóság (NAK munkatársai, 2023a).

Az idei 2024-es évben kiegészítésre és pontosításra kerültek az AÖP szántóterületre vonatkozó gyakorlatai. Ezek között szerepel, hogy aki a táblaméret korlátozást választja, és a szomszédos területen is ugyanaz a növénykultúra vetése történik, akkor az eddigi 3 méter helyett elég 2 méter távolságot elhagyni a két tábla között. A talajtakaráshoz készítettek egy fajtalistát, a mikrobiológiai készítmények alkalmazása során bevezetésre kerül egy úgynevezett AÖP biztonsági sáv, ami a vízvédelmi sávoktól számított 50 méter, azonban ez a sáv nem haladhatja meg az adott tábla területének 15%-át. Ezt a kérelem felülete automatikusan jelezni fogja. A folyékony karbamid műtrágyát pedig a kijuttatást követően nem szükséges azonnal bedolgozni a földbe (Magyar Államkincstár, 2023a).

2.5.2.2. A GYEP FÖLDHASZNÁLATI KATEGÓRIÁRA VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOK

1. A gyepterületeket az előző évi állandó gyepterület nagyságához viszonyítva, tábla szinten kell megőrizni, azok feltörése, vagy más hasznosítása tilos (NAK munkatársai, 2023a).

2. A pásztorló vagy szakaszos legeltetés során a tárgyév legeltetési időszaka alatt a gyepterületek legalább felén állatot legeltetni. A gyakorlat során vagy pásztort kell alkalmazni, vagy szakaszos legeltetést, ahol az állatokat 12 naponta új helyen kell legeltetni, továbbá kerülni kell a túllegeltetést (Talajreform, 2023).

3. Az extenzív gyepeket évente legalább egyszer le kell kaszálni, és azt be kell jelenteni az egységes kérelembe (Morva, 2023).

4. Kizárólag alternáló kasza használata során a MobilGazda alkalmazás segítségével a kaszálás során képet kell készíteni a területről, ahol látszik a munkaeszköz és annak vágófelülete, majd ezt az egységes kérelembe be kell jelenteni. Aki ezt a gyakorlatot választja, annak az összes tárgyevi gyepterületén ezt kell alkalmaznia, és legalább egyszer meg kell történnie a kaszálásnak. (15/2023. (IV. 19.) AM Rendelet az Agro-Ökológiai Programhoz Kapcsolódó Támogatás Igénybevételének Részletes Szabályairól)

Az idei 2024-es évben a gyepek előírásoknál új gyakorlatokat is vezettek be. Ilyen új gyakorlat az, hogy a Natura2000 és egyéb gyepterületeken is őshonos haszonállatokat lehet legeltetni, ez a gyakorlat 1 pontot ér. A másik bevezetésre kerül előírás az, hogy a kaszálás során minimum 10 cm-es tarlómagasságot kell hagyni, ez a gyakorlat az AKG-ban programban is részt vevő gazdálkodóknak jelnet könnyítést, szintén 1 pontot érő vállalás. Továbbá kiegészült a gyepek kaszálása kizárólag alternáló kasza használatával előírás azzal, hogy lehet hátsó felfüggesztésű vagy vontatott, de szársértő nélküli kaszát is alkalmazni, a gyakorlat továbbra is 2 pontot ér (Magyar Államkinestár, 2023a).

2.5.2.3. AZ ÜLTETVÉNY FÖLDHASZNÁLATI KATEGÓRIÁRA VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOK

Az ültetvényeknél nyolc különböző gyakorlat közül lehet választani, melyek nagyrészt megegyeznek a szántó földhasználati kategória előírásaival. Ami itt megjelenő gyakorlat, hogy az ültetvények talaját mulcsozással vagy egyéves talajtakaró növényekkel kell takarni a 12% alatti lejtős területeken úgy, hogy ennek kialakítása a sorközökben egybefüggő legyen. Továbbá lehetőség van az ültetvények legalább felén mikroöntözési technológiákat alkalmazni (Agrármnisztérium, 2023).

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. CÉLKITŰZÉSEK

A kutatásom célja, hogy felmérjem az új KAP, azon belül az AÖP bevezetése hogyan hat a magyar mezőgazdasági ágazatra, azt hogyan alkalmazzák a magyar termelők, illetve, hogy miért azokat a vállalatokat választották. Ezt követően összehasonlítom, hogy a kezdeti évhez képest az idei évben (2024) miben fognak változtatni, vagy mi vált be részükre.

Kutatási kérdéseim a következők:

1. Lesznek olyan gazdálkodók, akik a legegyszerűbb módon valósítják meg az AÖP gyakorlatait
2. Lesznek olyanok, akiknek többlet terhet jelentettek az AÖP vállalásai
3. Lesznek olyanok, akik eddig is az ökológiai szempontokat figyelembe véve termeltek, így könnyen be tudják építeni az AÖP vállalásokat a termelésükbe

Ez a vizsgálat kiterjed az őstermelőkre a kis családi gazdaságokra és a nagy mezőgazdasági üzemekre. Ez lehetővé teszi az átfogó elemzést, amely számos tényezőt, például a gazdaság méretét és a különböző földhasználati kategóriák vizsgálatát is figyelembe veszi.

A kutatást kétfajta módszerrel végeztem. Az egyik egy kvantitatív módon készült primer kutatás volt, mely során olyan információkat gyűjtöttem egy közvetlen internetes linken (survio) elérhető kérdőívén keresztül, melyből a kutatásom céljához, az AÖP vállalásokhoz kaptam adatokat. Ez a módszer azért előnyös, mert egyszerű az adatok gyűjtése, és könnyű az információ feldolgozása, hátránya viszont, hogy a kitöltésére kicsi a hajlandóság. Ezt a kérdőívet 2023.11.13. és 2024.04.01. között 141 napig lehetett kitölteni. A kérdőívet 80 fő töltötte ki, melyből 53 db befejezett, értékelhető válasz érkezett, ez az arány 66,25%-os kitöltést jelent. A kérdőív magyar nyelvű, zárt kérdéseket tartalmazott a kutatás tárgyának jellemzőire feleletválasztós és táblázatos formában. Ezeket az adatokat Excel program segítségével dolgoztam fel. A kérdőívet 100 %-ban egy közvetlen linken keresztül lehetett elérni, melynek kitöltésére átlagosan 5 percet fordítottak. A kérdőívet az I. számú melléklet tartalmazza.

A másik módszerem egy kvalitatív, empirikus jellegű adatgyűjtés volt, mely során személyes interjúkat készítettem 9 fő mezőgazdasági termelővel a kérdéssort a II. számú melléklet tartalmazza. Ennek a módszernek az előnye, hogy átfogóbb, részletesebb válaszokat

kapunk a vizsgált témában, továbbá az interjú alanyok a saját tapasztalataikat is hozzátesszik. Hátránya azonban, hogy ez a módszer időigényes, és az adatok feldolgozása is lassabb. A kiválasztásom során 3 különböző csoportot vizsgáltam, 3 fő maximum 100 hektár, 3 fő legfeljebb 300 hektár és 3 fő 1000 hektár üzemmérettel rendelkező termelőt kérdeztem. Ezek a beszélgetések a gazdálkodók irodájában 2024. február 1. és 2024. március 31. között zajlottak, egy-egy beszélgetés körülbelül fél órán keresztül tartott. A kérdéseim elsősorban a KAP Feltételeesség, HMKÁ követelményeinek megfeleléséről szóltak. Arra voltam kíváncsi, hogy a különböző üzemmérettel rendelkező termelőknek mi a véleménye erről, és hogyan alkalmazzák azt a termelés során.

A kétfajta módszer azért egészíti ki jól egymást ebben a dolgozatban, mert így átfogóbb, komplexebb képet alkotnak arról, hogy a KAP reformok hogyan hatnak/érintik a különböző típusú gazdaságokat.

4. EREDMÉNYEK ÉS KIÉRTÉKELÉSÜK

4.1. AZ INTERJÚK EREDMÉNYEI

Az személyes interjúkat 9 fő vállalkozóval készítettem, a kérdések a kölcsönös megfeleltetésre és a feltételelességre tértek ki, az interjú kérdéseit a mellékletben csatoltam. Az interjú alanyokat a A, B, C, D, E, F, G, H, I betűkkel jelöltem. Az interjú alanyok kivétel nélkül több, mint tíz éve gazdálkodnak, férfiak, közülük hárman őstermelő családi gazdálkodók (A, B, E), egy fő (C) őstermelő, egy főnek (F) betéti társasága van és 4 fő (D, G, H, I) Kft-t üzemeltet (1.táblázat).

1. táblázat: Interjúk alanyai

(Forrás: saját szerkesztés)

Interjú alany	Nem	Életkor	Mióta gazdálkodik	Üzemméret nagysága (hektár)	Vállalkozás formája
A	Férfi	26-40	több, mint 10 éve	46	ÖCSG
B	Férfi	65 év feletti	több, mint 10 éve	63	ÖCSG
C	Férfi	65 év feletti	több, mint 10 éve	35	Őstermelő
D	Férfi	41-55	több, mint 10 éve	230	KFT
E	Férfi	65 év feletti	több, mint 10 éve	157	ÖCSG
F	Férfi	56-65	több, mint 10 éve	261	BT
G	Férfi	41-55	több, mint 10 éve	682	KFT
H	Férfi	56-65	több, mint 10 éve	350	KFT
I.	Férfi	41-55	több, mint 10 éve	855	KFT

A beszélgetések során egyhangúan válaszoltak arra a kérdésemre, hogy a 2023-as évben a Feltételelesség előírása szerinti 4% parlagon hagyott területet nem valósították meg. Az indoklásuk az volt, hogy ezt a támogatási rendszer még szankciómentesen engedélyezte számukra ebben az évben. Az idei 2024-es évben ezt az előírást különböző módokon kívánják teljesíteni. Az interjúalanyok közül négyen (A, E, F, I) ugaroltatni fogják a szántó területüknek

az 5%-át. Egy fő (C) nem fogja igénybe venni a területalapú támogatást. Indoklása az volt, hogy amúgy is kis területen gazdálkodik, és ezeknek a feltételeknek ő már a korából adódóan sem tud megfelelni, így nem adja be a 2024-es évre az egységes kérelmet. Az egyik kft vezetője (H) úgy fogja az előírást teljesíteni, hogy a megadott területnagyságon lucernát fog vetni, mert véleménye szerint így nem fognak a gyomnövények az adott területen elszaporodni, mintha csak simán ugaroltatná a területet.

Az interjúalanyok szintén egyhangúan említették meg azt is, hogy a HMKÁ előírások betartása nagyfokú odafigyelést kíván, sokszor nem teljesen értik a szabályozást, nem tudják hogyan tudnának jól megfelelni a követelményeknek. Problémaként jelent meg az is, hogy volt olyan gazdálkodó (H), aki állásfoglalást kért a Magyar Államkincstártól a 12%-os lejtőn levő előírásokhoz, de azt a választ kapta, hogy ha az ellenőrzés során erre az állásfoglalásra hivatkozik, az nem menti fel az esetleges bírság alól.

A beszélgetésekből azt a következtetést vontam le, hogy a gazdálkodók rossz szájjal néznek az új követelményekre, nem értik, hogy miért nehezítik meg a jelenleg amúgy is nehéz helyzetben levő gazdálkodást ezekkel az előírásokkal.

Megfigyeltem még továbbá az interjúk során, hogy problémaként említették meg azt is, hogy rengeteg az adminisztrációs kötelességük, amit sok esetben elvégezni se tudtak, mert nem működött az elektronikus felület például a gazdálkodási napló esetében. Illetve volt olyan gazdaság, ahol külön mezőgazdasági szoftvert használnak, de a NÉBIH felületére átemelve elveszett minden adat, így az elektronikus gazdálkodási naplója üres volt.

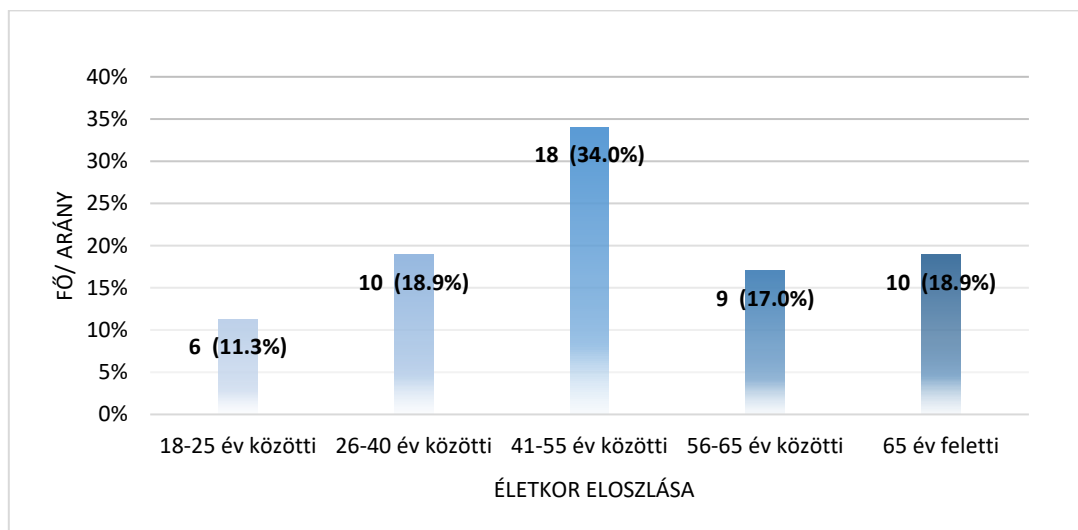
Összességében megállapítottam a beszélgetések során, hogy a gazdálkodóknak egyre nehezebb a dolguk, mind a termelés során előírt követelmények betartása miatt, mind az adminisztrációs feladatok alkalmával, ezért többségük elégedetlen a jelenlegi szabályozásokkal.

4.2. A KÉRDŐÍV EREDMÉNYEI

A kérdőív kitöltői között a kiemelkedően magas létszámban (18 fő) voltak a 41-55 éves kor közötti gazdálkodók, azonban megfigyelhető az is, hogy ugyanolyan arányban (18,9%) töltötték ki a 26-40 éves és a 65 éves kor feletti gazdák. Ezekből az adatokból azt a következtetést vontam le, hogy a gazdaságokat már elsősorban nem az idősebb korosztály vezeti, hanem egyre több a közép és fiatal korú gazda is (2. ábra).

2. ábra: Életkor eloszlása a kérdőívet kitöltők között

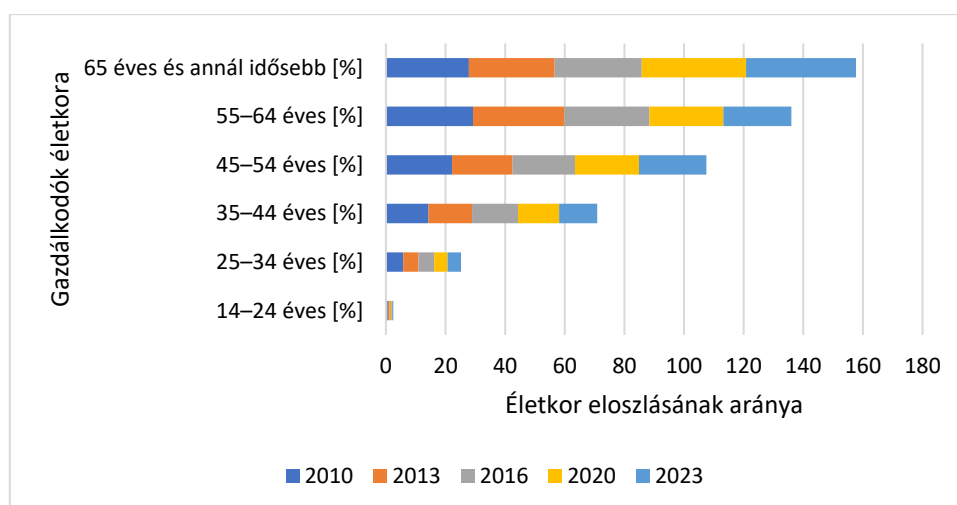
(Forrás: saját szerkesztés)

A kapott eredményt összehasonlítottam a KSH által kiadott mezőgazdasági területekre vonatkozó irányítók életkorával (3. ábra). Ebben a statisztikában az látszik, hogy 2010 óta folyamatosan növekszik a 65 éves vagy annál idősebb vezetők aránya, ez az arány 2023-ban 37%. Ezzel szemben a kérdőívet kitöltők között nem ez volt figyelhető. Ennek oka lehet az is, hogy a kérdőívet internetes hozzáféréssel lehetett elérni, ezért feltételezhető, hogy az idősebb gazdálkodókhoz nem feltétlen jutott el a kitöltés lehetősége.

3. ábra: A gazdaságirányítók megoszlása életkor szerint

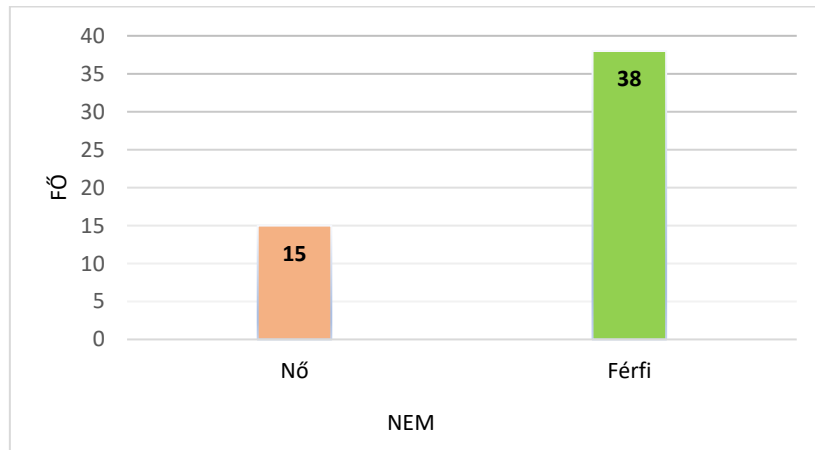
(Forrás: saját szerkesztés a KSH, 2023 adatai alapján)

A kitöltők között a nemek arányából azt állapítottam meg, hogy továbbra is a férfiak (71,7%) foglalkoznak inkább mezőgazdasággal (4. ábra).

4. ábra: Nemek eloszlása

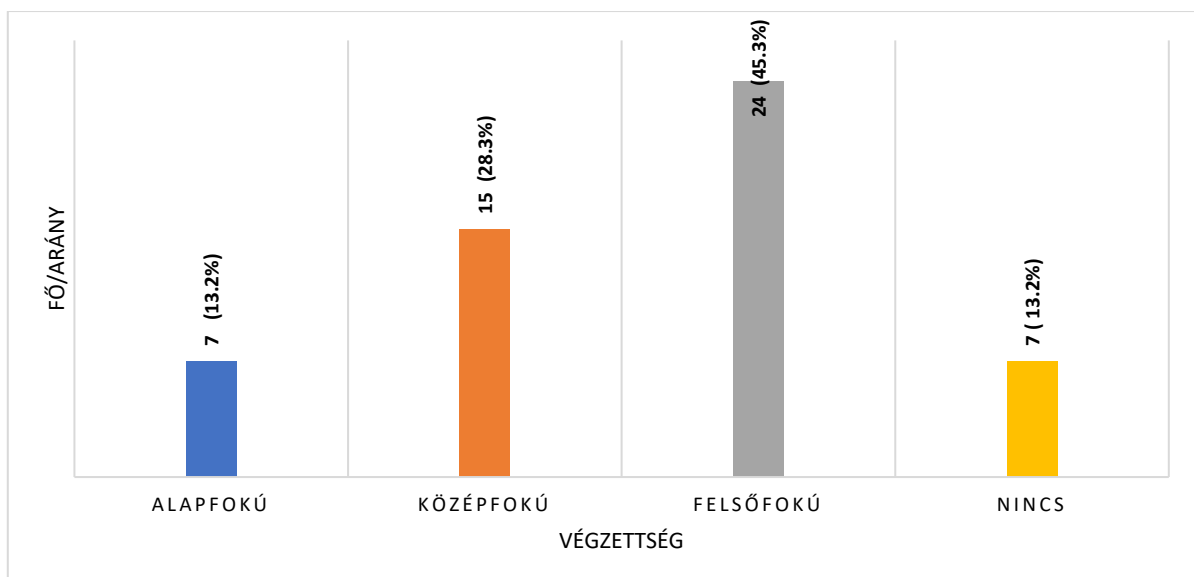
(Forrás: saját szerkesztés)

A végzettség eloszlását tekintve azt megfigyeltem, hogy a szakirányú végzettségűek aránya magas, hiszen a felsőfokú szakirányú végzettségűek 45,3%, a középfokú szakirányú végzettséggel rendelkezők aránya pedig 28,3% volt (5. ábra).

5. ábra: Végzettség eloszlása

(Forrás: saját szerkesztés)

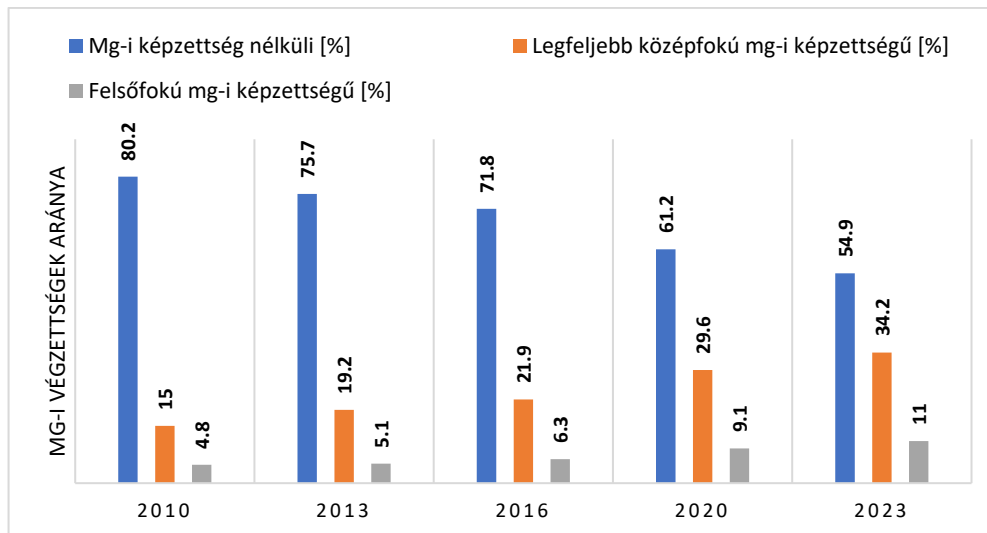

Ezeket az adatokat szintén összevettem a KSH által 2023-ban kiadott statisztikával, melyben az a tendencia látszik, hogy az évek során egyre nagyobb számú a mezőgazdasági

képzettséggel rendelkező gazdaságirányítók száma (6. ábra). A kutatásom során keletkezett eredmény is ezt támasztja alá.

6. ábra: Gazdaságirányítók megoszlása mezőgazdasági végzettség szerint

(Forrás: saját szerkesztés a KSH, 2023 adatai alapján)

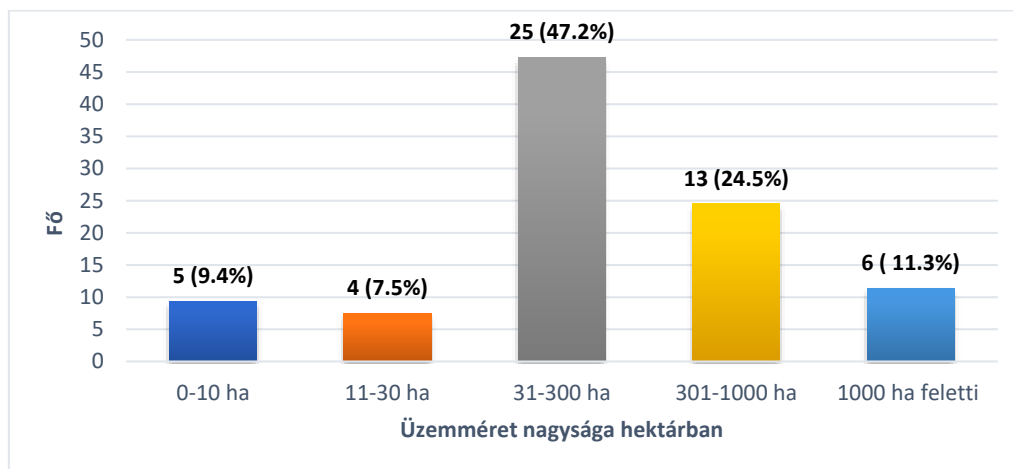

A gazdálkodók 73,6%-a jelölte be, hogy több, mint 10 éve gazdálkodik, amiből arra következtetek, hogy nagy gyakorlattal rendelkeznek a mezőgazdaság területén.

A kérdőív kitöltői között a legnagyobb számban (25 db) a 31-300 hektár üzemmérettel rendelkezők voltak, ez a válaszadók 47,2%-a volt, ezt követte a 301-1000 hektár közötti üzemmérettel rendelkezők aránya 24,5% (13 db), míg a legkisebb számban (4 db) a 11-30 hektár üzemmérettel rendelkező gazdálkodók voltak, ennek aránya 7,5%. Ezekből az adatokból az a következtetés vonható le, hogy a kérdőívet kitöltő gazdálkodók többsége közepes üzemmérettel rendelkezik, és 300 hektár alatti területen gazdálkodik (7. ábra).

7. ábra: Üzemméret nagysága

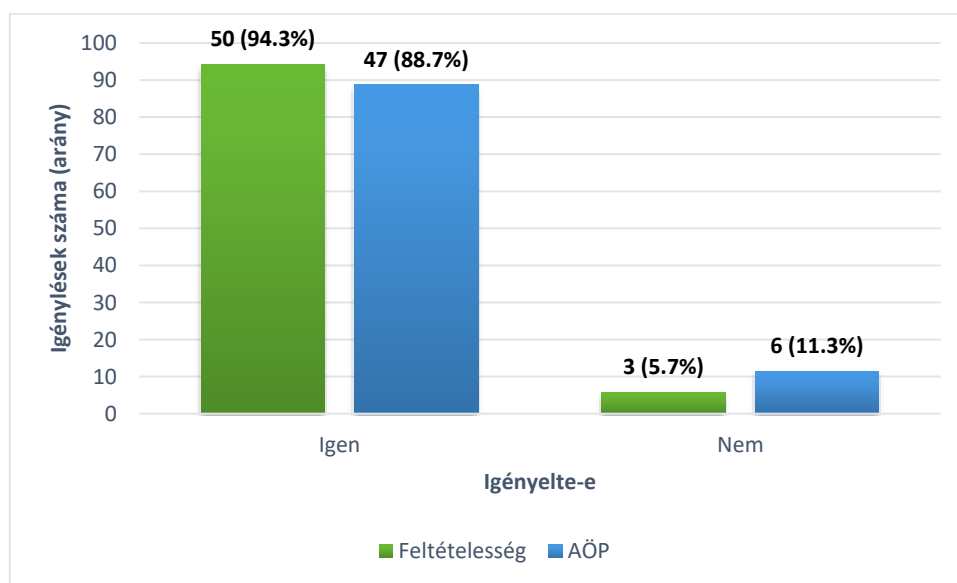
(Forrás: saját szerkesztés)

Az egységes területalapú támogatást a kitöltők 94,3%-a igényelte, a fennmaradó 5,7%, akik nem igényelték a támogatást 0-10 hektár közötti üzemmérettel rendelkeznek. Az AÖP-t 47 gazdálkodó vállalta, ez az összes kitöltés 88,7%-a, de a feltételelességen felül ez az arány 94%. Ebből az adatból az látszik, hogy amíg a feltételelességgel járó alap támogatást 50 gazdaság igényelte és 3 nem, addig a plusz támogatásért az AÖP-t további 3 gazdaság nem vette igénybe. Az egyéni válaszok kiértékelése során megállapítottam, hogy azok a gazdaságok, akik a szántó területek mellett rendelkeztek gyp vagy legelő, illetve ültetvénnyel is, mindegyikük igényelte az AÖP-t is (8. ábra).

8. ábra: Egységes Területalapú Támogatás és AÖP igénylés 2023-ban

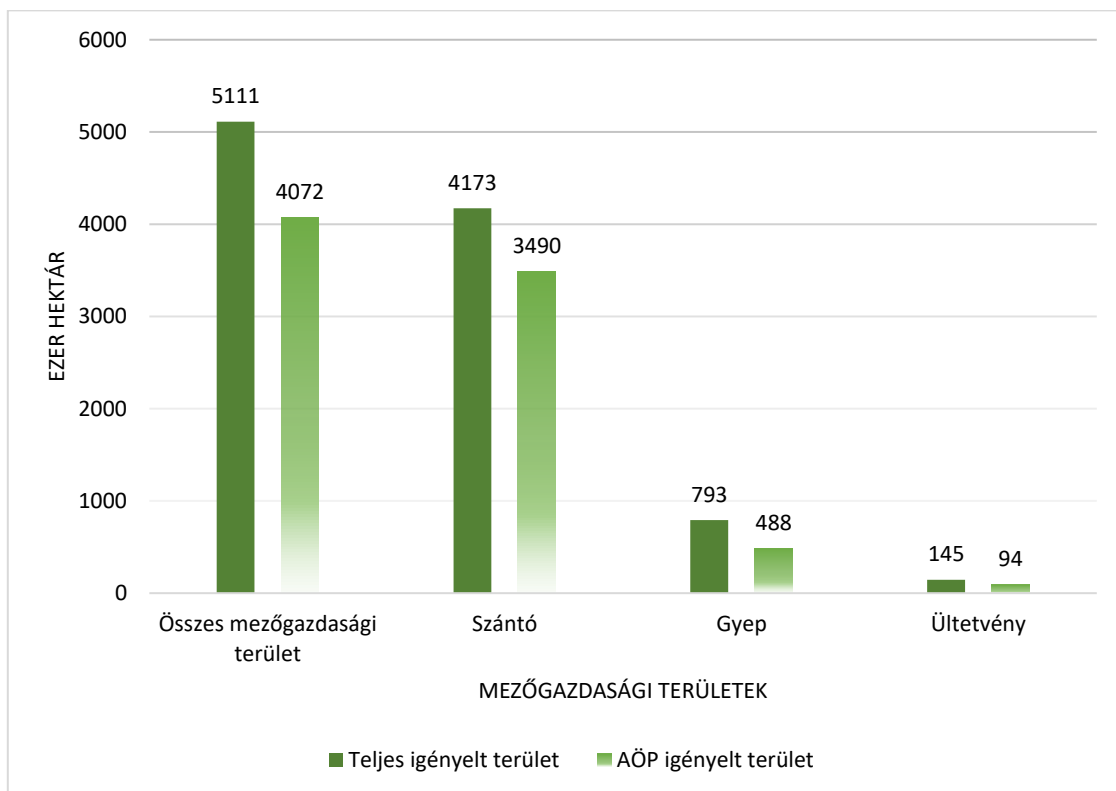
(Forrás: saját szerkesztés)

Ezt az eredményt összehasonlítottam az Agrárminisztérium által közzétett 2023-as AÖP igénylések adatával. Ez alapján elmondható, hogy a kitöltött kérdőívek arányaiban hasonlóak az Agrárminisztérium által kiadott információkkal, hiszen a gazdálkodók 80% vagy feletti arányban részt vettek az AÖP-ben is (9. ábra).

9. ábra: KAP ST I. pillér: AÖP 2023. évi igénylés

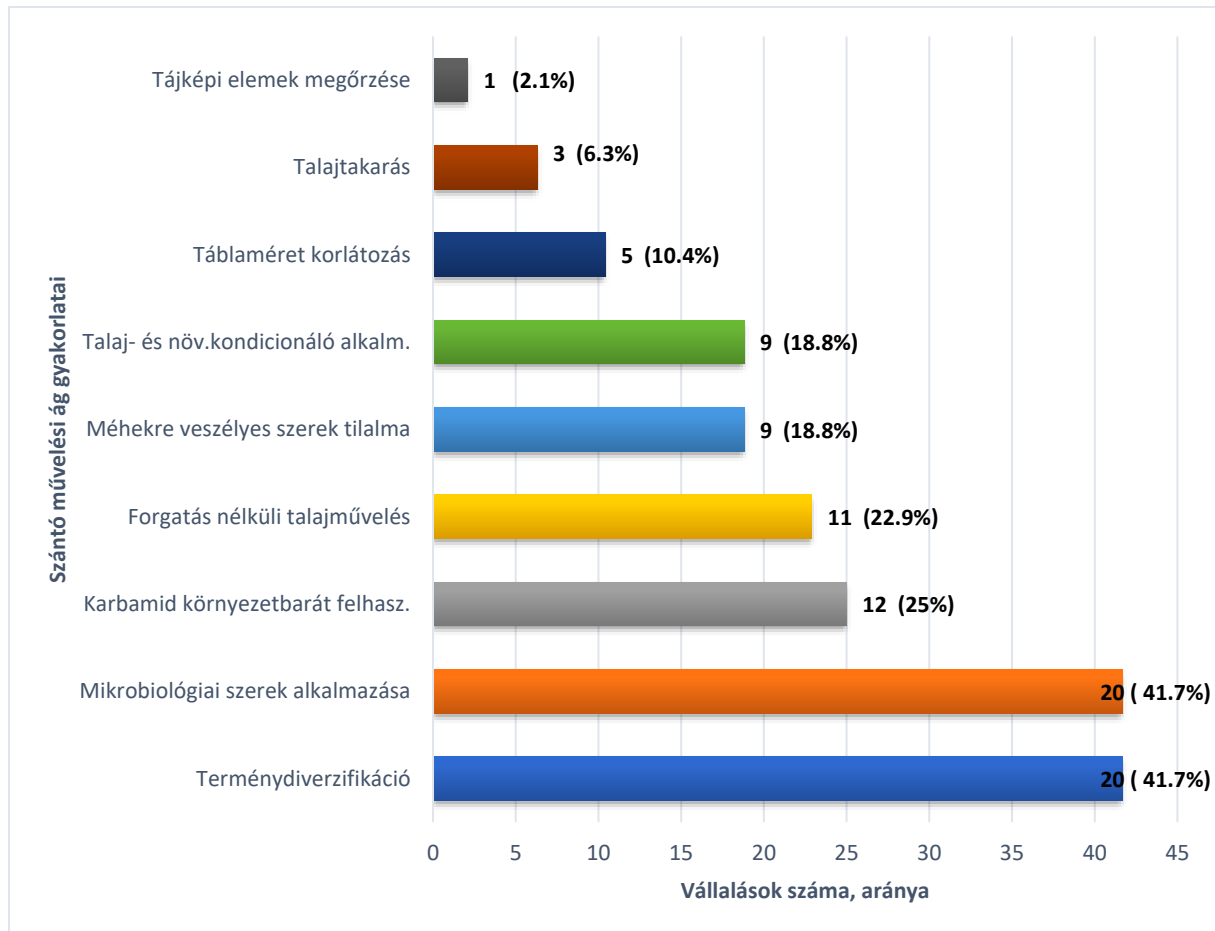
(Forrás: saját szerkesztés Feldman, 2024 alapján)

Azok a gazdálkodók, akik rendelkeznek legalább 5 hektár szántóterülettel, és vállalták az AÖP-t, a legnagyobb arányban a terménydiverzifikációt (41,7%) és a mikrobiológiai készítmények alkalmazása (41,7%) gyakorlatot választották. A kitöltők 25%-a vállalta a karbamid műtrágya környezetbarát felhasználását, 22,9%-k pedig a forgatás nélküli talajművelést minimális növényvédőszer felhasználással. Legkisebb arányban a tájképi elemek megőrzése gyakorlatot választották, ez az arány 2,1% volt (10. ábra).

10. ábra: Szántón történt vállalások 2023-ban

(Forrás: saját szerkesztés)

Az egyéni kérdőívek kiértékeléséből az derül ki, hogy a terménydiverzifikációt 45%-ban azok választották, akik 31-300 hektár üzemmérettel rendelkeznek, 80%-k több, mint 10 éve gazdálkodnak és 45%-uk felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkezik. Mikrobiológiai készítményeket elsősorban (40%) a 301-1000 hektáron gazdálkodók használtak, de az 31-300 hektár üzemmérettel rendelkezők 35%-a is ezt a gyakorlatot választotta. Elmondható még, hogy a több mint 10 éve gazdálkodók 70%-a alkalmazta ezt a vállalást, akik szakirányú végzettségüket tekintve 50%-a felsőfokú és 30%-a középfokú végzettségű. Karbamid műtrágyát környezetbarát módon a legtöbben (7 fő) a 31-300 hektár területen gazdálkodók alkalmazták, ez az arány 58,33%, közülük 75% több, mint 10 éve gazdálkodik és 66,66%-uk felsőfokú végzettségű. A forgatás nélküli talajművelést minimális növényvédőszer felhasználással a legnagyobb arányban (45,45%) a középfokú végzettségűek, a több, mint tíz

éve gazdálkodók (54,54%), illetve 31-300 hektár üzemmérettel rendelkezők (63,63%) alkalmazták (2.táblázat).

2.táblázat: Szántó művelési ág AÖP vállalásainak háttérváltozói

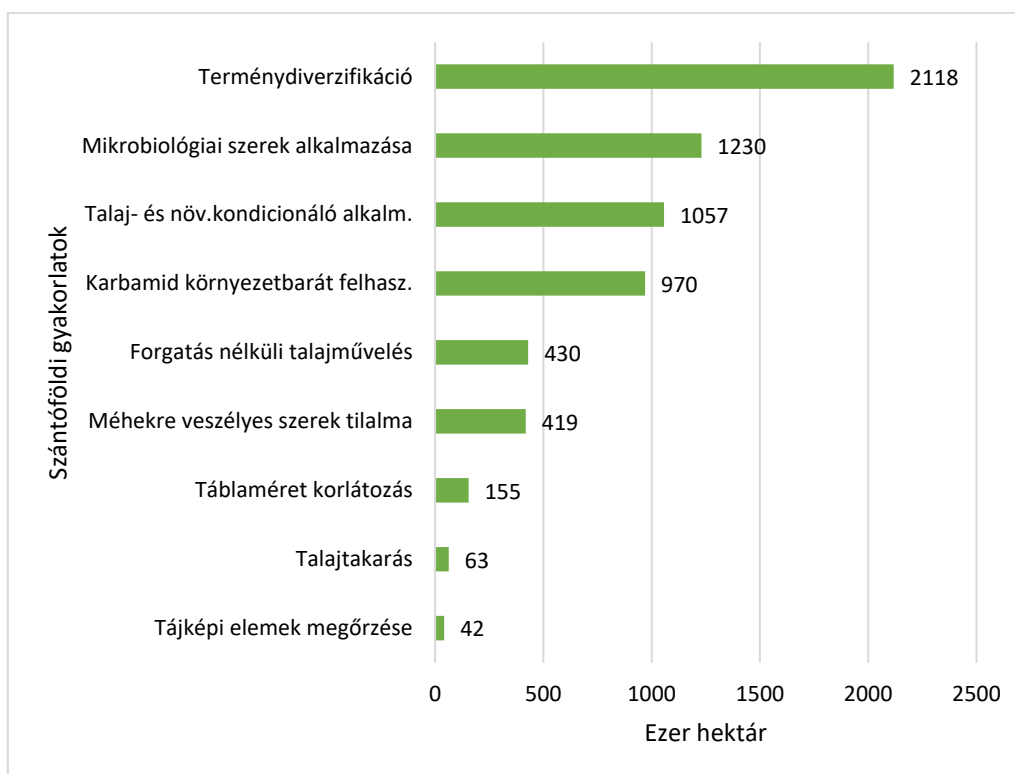
(Forrás: saját szerkesztés)

Gyakorlatok:	Hektár				Gazdálkodás ideje			Nem	
	11-30	31-300	301-1000	1000 ha feletti	Kevesebb, mint 5 éve	5-10 éve	Több, mint 10 éve	Nő	Férfi
Terménydiverzifikáció	2	9	7	2	1	3	16	8	12
Mikrobiológiai szerek alkalmazása	1	7	8	4	2	4	14	8	12
Karbamid műtrágya környezetbarát felhaszn.	0	4	7	1	1	2	9	6	6
Forgatás nélküli	1	8	1	1	0	5	6	2	9
Méhekre veszélyes szerek tilalma	1	6	2	0	2	1	6	3	6
Talaj- és növénykond. szerek alkalmazása	1	3	4	1	1	1	7	1	8
Táblaméret korlátozás	0	3	1	1	1		4	0	5
Talajtakarás	0	2	1	0	0	1	2	1	2
Tájképi elemek megőrzése	0	0	1	0	1	0	0	1	0

Ezeket a kiértékelt eredményeket szintén összehasonlítottam az Agrárminisztérium által kiadott adatokkal (13. ábra). A két táblázatból jól kiolvasható az az egyezés, hogy a szántóföldi gyakorlatoknál a két legtöbbet és a két legkevesebbet választott gyakorlat mindkét helyen megegyezik, azonban az is jól látszik, hogy a köztes vállalások nem egyformán oszlanak el. Amíg a saját kutatásomban a karbamid műtrágya környezetbarát felhasználása a harmadik legtöbbet választott gyakorlat, addig az Agrárminisztérium adataiban ez a talaj-és növénykondicionáló szerek alkalmazása. Véleményem szerint ez azért lehetséges, mivel a kérdőív kitöltésére a hajlandóság nem volt meg a gazdálkodók részéről, ezért előfordulhatnak kisebb eltérések a két statisztika között.

13.ábra: KAP ST I. pillér: AÖP 2023.évi igénylés szántóföldi gyakorlatok

(Forrás: saját szerkesztés Feldman, 2024 alapján)

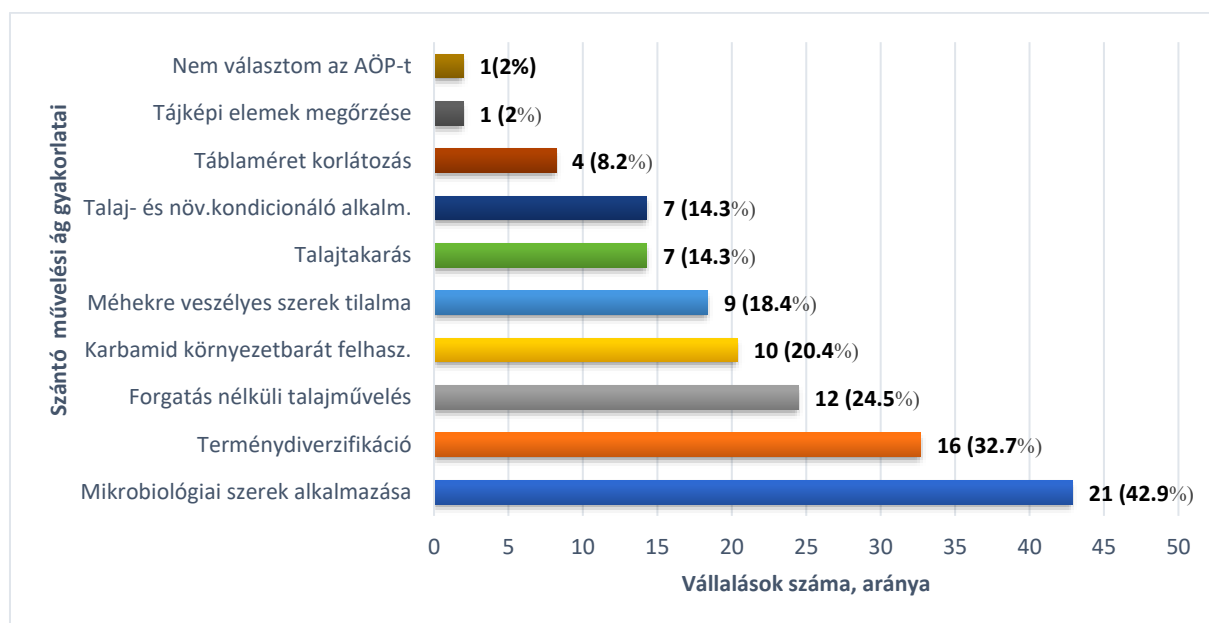
A kérdőívben információt gyűjtöttem arra is, hogy miért ezeket a gyakorlatokat választották a gazdálkodók. Ennek eredménye az lett, hogy a legnagyobb arányban (49%) azért választották azokat a gyakorlatokat, mert eddig is így termesztettek/termeltek, 42,9%-nak az adott vállalás tűnt a legegyszerűbbnek, 18,4%-nak a választott gyakorlat tűnt a legolcsóbbnak, 6,1% akart új/más technikát kipróbálni. A fennmaradó 4,1%-a a gazdálkodóknak azért választotta az adott gyakorlatot, mert részt vesz az agrár-környezetgazdálkodási (AKG) programban is és így korlátozott volt a lehetősége a választásra. Ezekből arra a következtetésre jutottam, hogy a gazdálkodók többsége nem választott új gyakorlatot, hanem ahogyan eddig is gazdálkodtak úgy folytatták, mert ez volt a legegyszerűbb vállalás számukra.

A 2024-es évre előre láthatólag azok a gazdálkodók, akiknek van 5 hektárnál nagyobb szántó területük, a kérdőív alapján a legtöbben (21 fő) mikrobiológiai készítményeket fognak alkalmazni a kedvező talajállapot kialakítása érdekében, ez a válaszadók 42,9%-a. Továbbra is nagy arányban (32,7%) fogják választani a terménydiverzifikáció és a forgatás nélküli talajművelést, minimális növényvédőszer felhasználása mellett (24,5%) gyakorlatát. A válaszadók között volt olyan is (1 fő), aki nem fogja választani a 2024-es támogatási évre az

AÖP-t, melynek indoklása az, hogy véleménye szerint sok plusz munkával járt teljesíteni a gyakorlatot, és nagyobb ráfordítás kellett a megvalósításához. Ez a válaszadó egy 31-300 hektár üzemmérettel rendelkező, 5-10 éve gazdálkodó felsőfokú végzettséggel rendelkező gazdálkodó volt. A fent említett 2024-es évre szóló AÖP vállalásokat a legtöbben (33 fő), ez a válaszadók 67,3%-a azért fogják választani, mert az előző évben is bevált az adott gyakorlat részükre. 24,5 % azt jelölte meg a kérdőívben, hogy azért azt az előírást választják az idei évre is, mert nem kellett érte semmi pluszt csinálni, és ezzel teljesítették a szántóterület 2 pontos AÖP feltételeit. Az egyebek válaszlehetőségben a gazdálkodók azt írták, hogy azért választják majd az adott gyakorlatot, mert csak az adott lehetőség maradt számukra egyéb okok miatt, ilyen például az AKG (11. ábra).

11. ábra: 2024-re tervezet AÖP vállalások szántóterületeken

(Forrás: saját szerkesztés)

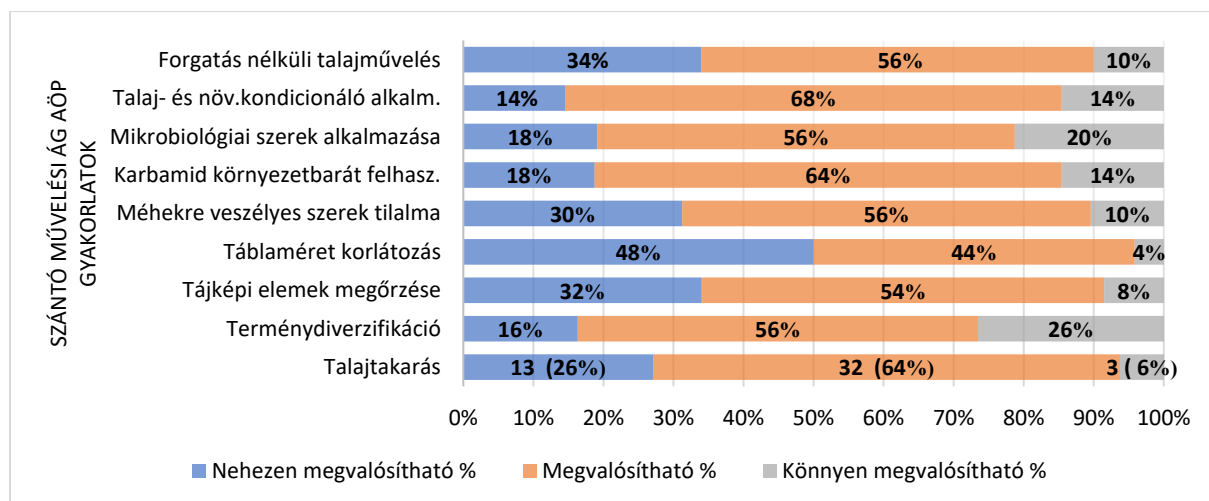

A kérdőívem során arra is kerestem a választ, hogy mit gondolnak a gazdálkodók, mennyire könnyen vagy nehezen megvalósíthatóak a különböző szántóföldi gyakorlatok. A válaszokból az derül ki, hogy a táblaméret korlátozás a legnehezebben megvalósítható (48%), majd ezt követi a forgatás nélküli talajművelés, amit a válaszadók 34%-a jelölt meg. A legkönnyebben megvalósítható gyakorlatként a terménydiverzifikációt (26%), illetve a mikrobiológiai készítmények alkalmazását (20%) jelölték meg. A leginkább megvalósítható szántóföldi előírásként a talaj-és növénykondicionáló szerek alkalmazását választották (68%),

azonban általánosságban elmondható az is, hogy a táblaméret korlátozása gyakorlaton kívül a válaszadók szerint minden előírás a megvalósítható kategóriába sorolható (12. ábra).

12. ábra: AÖP szántóföldi gyakorlatainak megvalósíthatósága

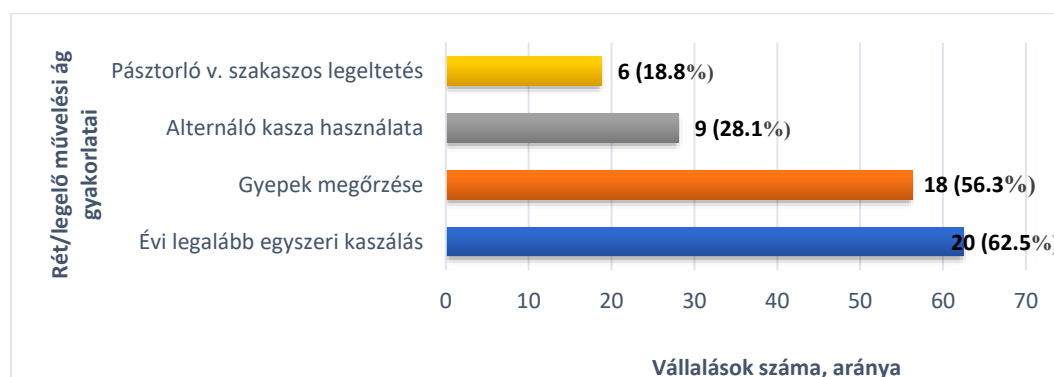
(Forrás: saját szerkesztés)

Azok a gazdálkodók, akik a kérdőív kitöltése során rendelkeztek 5 hektárnál nagyobb rét vagy legelőterülettel, és vállalták az AÖP feltételeit, legtöbben (20 fő) az extenzív gyepek évi legalább egyszeri kaszálását választották, ez az arány 62,5% volt. 18 fő (56,3%) választotta, hogy megőrzi a gyepterületeket a gazdaságában, tehát nem változtatja meg a művelési ágot. 9 fő alkalmaz alternáló kaszát a területek kaszálása során, és 6 fő jelölte be, hogy pásztorló vagy szakaszos legeltetéssel teljesíti a gyepek gyakorlata 2 AÖP pontját. A legkisebb arányban (18,8%) választott pásztorló vagy szakaszos legeltetés gyakorlatának oka az lehet, hogy a gazdaságoknak nincsen állatállományuk, csak növénytermesztéssel foglalkoznak (13. ábra).

13. ábra: Rét vagy legelő területen 2023-as AÖP vállalások

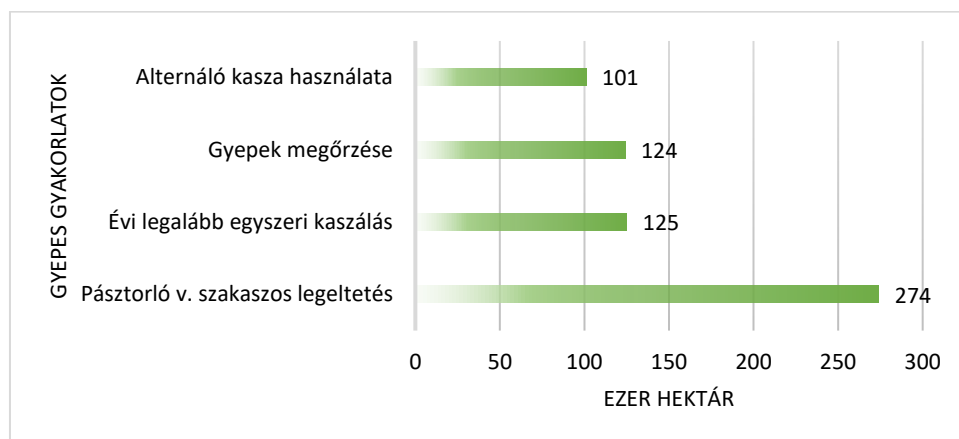
(Forrás: saját szerkesztés)

Ezt a kutatási eredményt szintén összevettem az Agrárminisztérium által közzétett adatokkal (14. ábra). Az összehasonlítás során megfigyeltem, hogy míg a szántóföldi gyakorlatok során minimális eltérések voltak az eredmények között, addig a gyepek vagy legelő gyakorlatoknál merőben más eredményeket kaptam. A kérdőívet kitöltők között legnagyobb arányban az extenzív gyepek évi legalább egyszeri kaszálását választották, addig az Agrárminisztérium adatai azt mutatják, hogy a legnagyobb arányban a pásztorló vagy szakaszos legeltetést választották a gazdálkodók. Véleményem szerint ez azért lehetséges, mert a kérdőívet kitöltők között valószínűleg elsősorban növénytermesztéssel foglalkozó gazdálkodók voltak, ezért nem volt opcionális számukra a pásztorló vagy szakaszos legeltetés gyakorlata.

14. ábra: KAP ST I. pillér: AÖP 2023.évi igénylés szántóföldi gyakorlatok

(Forrás: saját szerkesztés Feldman, 2024 alapján)

A gyepes gyakorlatok háttérváltozóinak vizsgálata során kiderült, hogy a gyepterületek megőrzését 61%-ban választották olyan gazdaságok, akik 31-300 hektár üzemmérettel rendelkeznek, 66%-uk több, mint 10 éve gazdálkodik, és felsőfokú szakirányú végzettsége a gazdálkodók 44,4%-nak van. Ezt a gyakorlatot 55,5%-ban a férfiak, 44,4%-ban a nők választották. Az extenzív gyepek évi legalább egyszeri kaszálása gyakorlatát 45%-ban választották a 31-300 hektár, 30%-ban a 301-1000 hektár és 20%-ban az 1000 hektár feletti üzemmérettel rendelkezők. A válaszok során az is kiderült, hogy ezt a gyakorlatot 60%-ban több, mint 10 éve gazdálkodók, 55%-ban a felsőfokú végzettségűek és 55%-ban a nők választották. Véleményem szerint ezek az arányok azért ilyen magasak, mert mindkét gyakorlat egy pontot ér, és a rét vagy legelőterületeken is két AÖP pontot kell teljesíteni a gazdálkodóknak a támogatás feltételeként (3. táblázat).

3 .táblázat: Gyepes gyakorlatok háttérváltozói

(Forrás: saját szerkesztés)

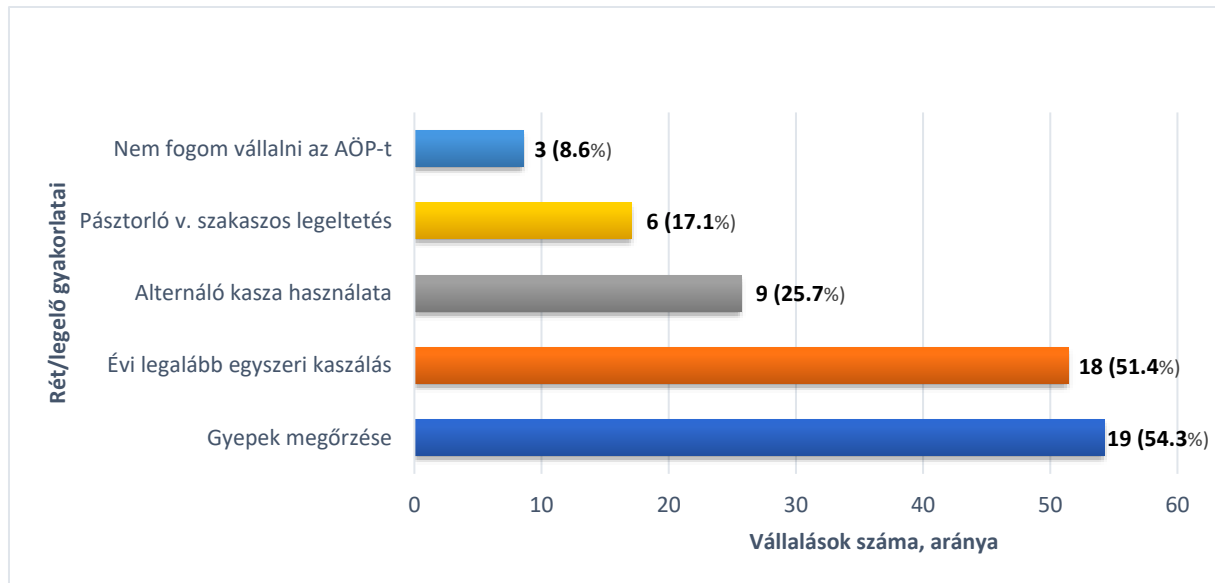
	Hektár				Gazdálkodás ideje			Végzettség				Nem	
	11-30	31-300	301-1000	1000 ha feletti	Kevesebb, mint 5 éve	5-10 éve	Több, mint 10 éve	Alap	Közép	Felső	Nincs	Nő	Férfi
Gyepes megőrzése	1	11	4	2	1	5	12	2	5	8	3	8	10
Pásztorló v. szakaszos legeltetés	0	4	1	1	0	0	6	0	0	4	2	2	4
Évi legalább egyszeri kaszálás	1	9	6	4	2	6	12	2	5	11	1	11	9
Alternáló kasza használata	0	3	4	2	0	3	6	0	2	5	2	4	5

A kérdőívben szintén választ kerestem arra, hogy miért ezeket a gyakorlatokat választották a gazdálkodók. A kiértékelés során arra az eredményre jutottam, hogy a legnagyobb arányban (62,9%) azért az adott lehetőséget választották a gazdálkodók, mert eddig is így gazdálkodtak, illetve 25,7%-nak ez tűnt a legegyszerűbb feladatnak. 5,7%-a a válaszadóknak (2 fő) azt jelölte meg, hogy azért az adott gyakorlatot választották, mert az egyikük esetében nem maradt más opció, így alternáló kasza használatával kell kaszálni a területüket, a másik esetben pedig a gazdaság nagy létszámú állatállománnyal rendelkezik és ez miatt a területen szakaszosan legeltetnek amúgy is.

A 2024-es támogatási évben a gazdálkodók többsége (54,3%) továbbra is a gyepes megőrzése gyakorlatát választják majd, amihez a másik egy pontos vállalásként az extenzív gyepes évi egyszeri kaszálását jelölték meg (51,4%). 25,7 % fog kizárólag alternáló kasza használatával kaszálni és 17,1%-a gazdálkodóknak választja majd a pásztorló vagy szakaszos legeltetést. A kitöltők 8,6%-a jelölte be azt, hogy a 2024-es támogatási évben nem fogja igényelni az AÖP-t, ez az arány azért lehet magasabb, mint a szántóknál, mert van olyan gazdálkodó, akinek csak rét vagy legelő földhasználati kategóriában van területe (15. ábra).

15. ábra: Rét vagy legelő gyakorlatai 2024-re

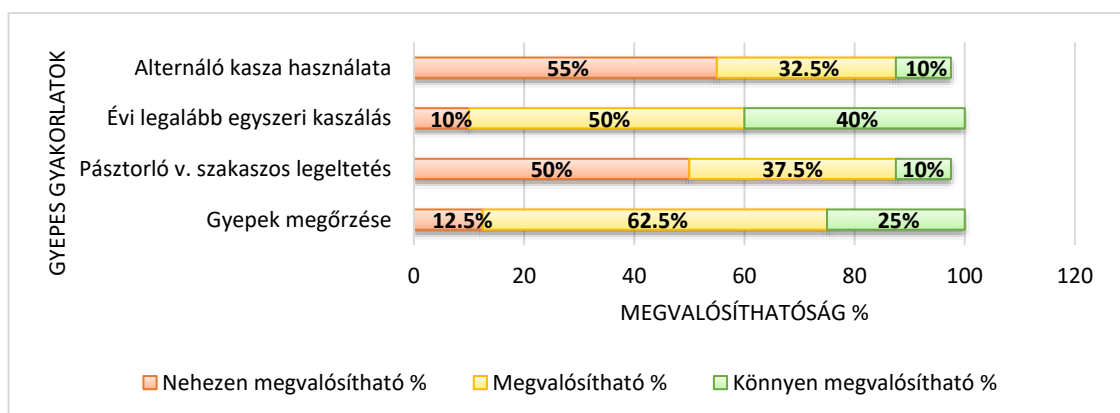
(Forrás: saját szerkesztés)

Szintén kerestem a választ a mértekre, és arra az eredményre jutottam a kiértékelés során, hogy a gazdálkodók 66,7%-a azért választja a 2024-es évben is az előző évben is választott gyakorlatot, mert megfelelt vele az AÖP előírásnak, továbbá 13,9% szerint ezért nem kellett semmi pluszt csinálni a gazdaságban. Amit még itt megfigyeltem, az az, hogy 13,9%-a kitöltőknek jelölte be az egyéb válasz lehetőséget, ahol azt fejtették ki, hogy részt vesznek az AKG programban is, és ezért nincs lehetőségük a választásra, csak egy gyakorlatot tudnak megjelölni.

16. ábra: Vélemények a gyepes gyakorlatok megvalósíthatóságáról

(Forrás: saját szerkesztés)

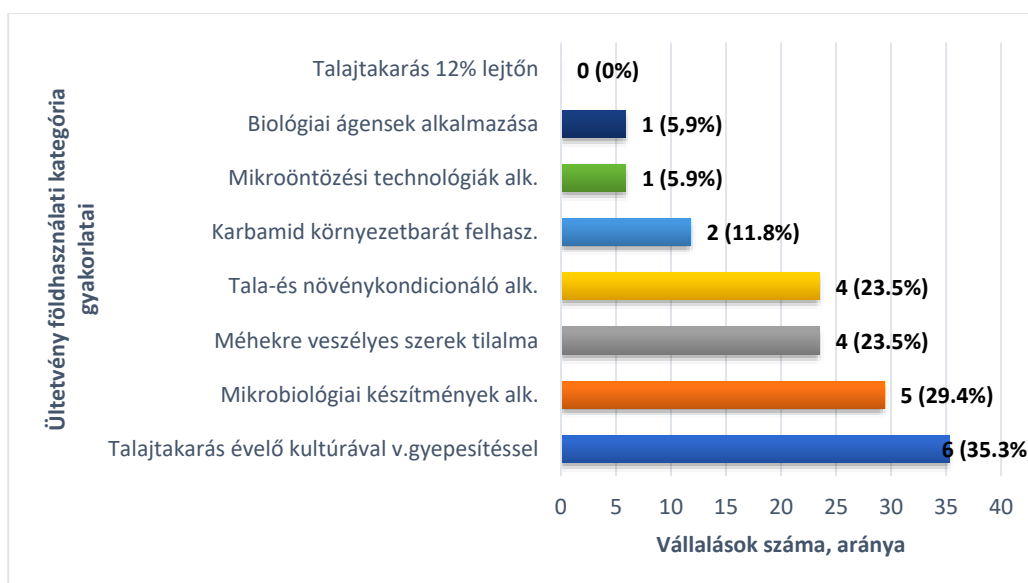

A kérdőívben a gyepok vagy legelők AÖP gyakorlatainál szintén vizsgáltam, hogy a gazdák mit gondolnak a különböző előírások megvalósíthatóságáról. Arra az eredményre jutottam, hogy a kitöltők szerint a legnehezebben megvalósítható gyakorlat a kizárólag alternáló kasza használata a kaszálások során. A legkönnyebben megvalósíthatónak pedig az extenzív gyepok évi egyszeri kaszálását gondolják a gazdálkodók. A leginkább megvalósítható előírás a kérdőív kiértékelése alapján a gyepok megőrzése, hiszen a kitöltők 62,5%-a gondolta így (16. ábra).

Azoknak a gazdaságoknak, akiknek van 1 hektárnál nagyobb ültetvényük és vállalták 2023-ban az AÖP-t, a gyakorlatok közül a legtöbben (35,3%) az ültetvények talajtakarását választották élő kultúrák fenntartásával vagy gyepesítéssel. Ez a gyakorlat két pontos, tehát ezzel az egy vállalással teljesíteni tudták az AÖP ültetvényekre szóló előírását. Mikrobiológiai szereket az ültetvényel rendelkező gazdaságok 29,4%-a használt, 23,5% pedig talaj-és növénykondicionálókat. Ez az arány (23,5%) vonatkozott azokra a gazdaságokra is, ahol nem használtak fel méhekre veszélyes szereket az ültetvényeikben. Karbamid műtrágyát az ültetvényel rendelkező gazdaságok 11,8%-a használt fel környezetbarát módon. A mikroöntözési technológiák és a biológiai ágensek gyakorlatát 1-1 gazdaság választotta (17. ábra).

17. ábra: AÖP gyakorlatok ültetvényen 2023-ban

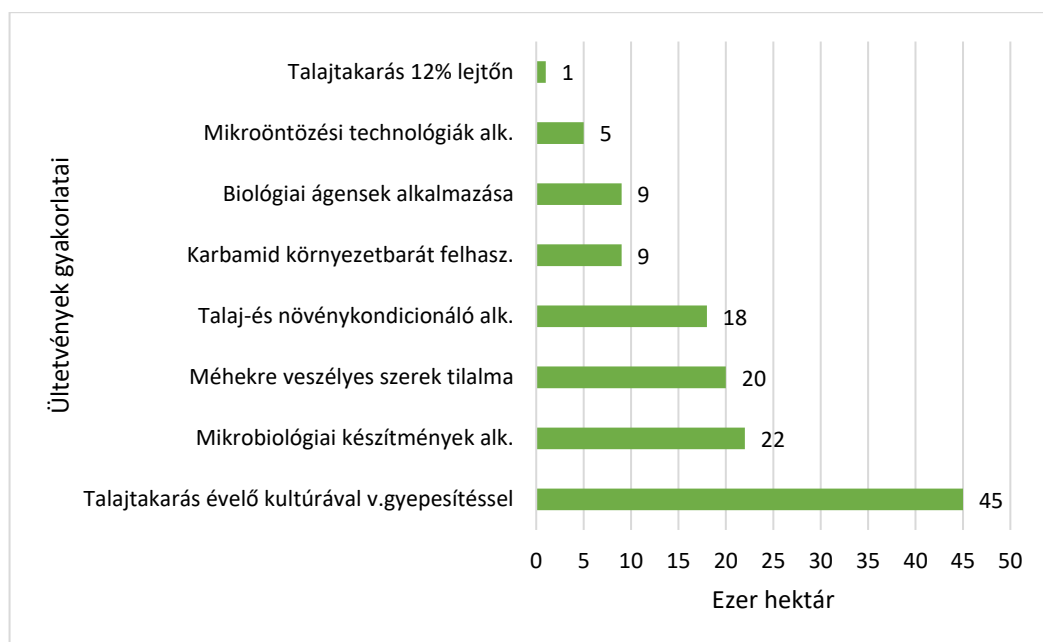
(Forrás: saját szerkesztés)

Ezeket az adatokat szintén összehasonlítottam az Agrárminisztérium által kiadott tájékoztatóval (18. ábra). Ez alapján megállapítottam, hogy az ültetvények gyakorlatánál szinte teljesen megegyezik a két statisztikai adat, hiszen a legtöbbet választott előírás a talajtakarás élő kultúrák fenntartásával és mindkét esetben ugyanazok a gyakorlatok követik egymást a biológiai ágensek alkalmazásáig. Ott mutatkozik egy eltérés a sorrendben a két statisztikai adatot illetően, azonban elmondható, hogy a kutatási eredményem alátámasztja az Agrárminisztérium által is közzétett információkat.

18. ábra: KAP ST I. pillér: AÖP 2023.évi igénylés szántóföldi gyakorlatok

(Forrás: saját szerkesztés Feldman, 2024 alapján)

Az egyéni válaszok kiértékeléséből kiderül, hogy az ültetvény gyakorlatok között a talajtakarás előírását 66 %-ban 31-300 hektár üzemmérettel rendelkező gazdaságok, 100%-ban férfiak és 50%-ban több, mint 10 éve gazdálkodók választották. Mikrobiológiai készítményeket 80%-ban 301-1000 hektár üzemmérettel rendelkezők és elsősorban (80%) női gazdálkodók alkalmazták a gazdaságukban. Talaj-és növénykondicionálókat 50-50%-ban alkalmazták női és férfi vezetők az ültetvényeikben, akik mindegyike rendelkezik mezőgazdasági szakképzettséggel. Szintén igaz ez az állítás azokra, akik nem használtak méhekre veszélyes szereket. Karbamid műtrágyát a gazdaságuk ültetvényeiben szintén szakirányú végzettségű gazdálkodók használtak. Mikroöntözést és biológiai ágenseket egy-egy gazdaságban alkalmaztak (4. táblázat).

4.táblázat: Ültetvény gyakorlatok háttérváltozói

(Forrás: saját szerkesztés)

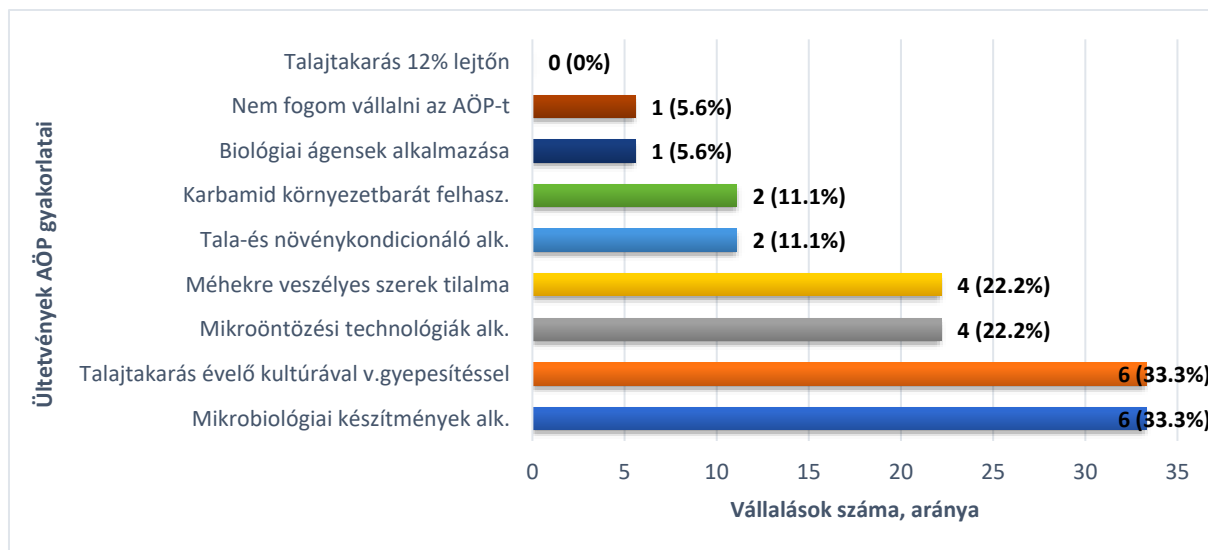
	Üzemméret		Nem		Végzettség			Gazdálkodás ideje		
	31-300 hektár	301-1000 hektár	Nő	Férfi	alap	közép	felső	kevesebb, mint 5 éve	5-10 éve	több, mint 10 éve
Talajtakarás élő kultúrával v. gyepesítéssel	4	2	0	6	1	2	3	0	1	5
Mikrobiológiai készítmények alk.	1	4	4	1	0	1	3	1	2	1
Méhekre veszélyes szerek tilalma	2	2	2	2	0	2	2	0	2	2
Talaj-és növénykondicionáló alk.	3	1	2	2	1	2	1	0	3	1
Karbamid környezetbarát felhasz.	2	0	0	2	0	2	0	0	0	2
Mikroöntözési technológiák alk.	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0
Biológiai ágensek alkalmazása	1	0	1	0	0	1	0	0	0	1
Talajtakarás 12% lejtőn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Arra a kérdésre, hogy miért az adott vállalások mellett döntöttek a gazdák, a legnagyobb arányban (50%) azt a választ adták, hogy eddig is így természetek, 33,3%-ban jelölték meg azt a lehetőséget, hogy ez tűnt a legegyszerűbb gyakorlatnak, illetve a lekevesbé (5,6%) akartak új technológiát kipróbálni.

Az, hogy ezen gyakorlatok közül melyiket választják majd a 2024-es évben, az az eredmény született, hogy a legtöbben idén is a mikrobiológiai készítményeket fogják alkalmazni (33,3 %), illetve ugyanilyen arányban jelölték meg a talajtakarást is. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a gazdálkodók olyan gyakorlatot választanak, ami az AÖP előírásai szerint két pontot érő vállalások, így elég egy előírást választaniuk. A legkisebb arányban biológiai ágenseket fognak alkalmazni (19. ábra).

19. ábra: Ültetvények gyakorlatai 2024-ben

(Forrás: saját szerkesztés)

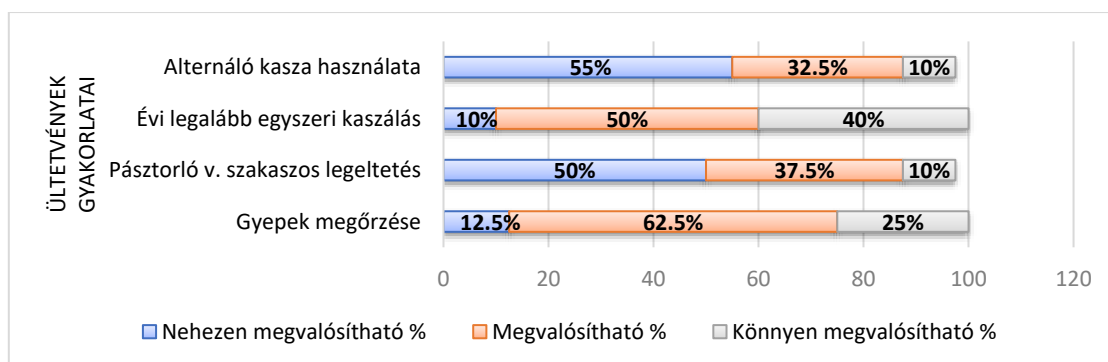

A kérdőív során választ kaptam arra is, hogy a gazdálkodók 72,3%-a azért választja majd az adott előírást a 2024-es évre is, mert az előző évben bevált számukra, 22,2% szerint pedig nem kellett semmi plusz dolgot vállalni érte.

Az ültetvények gyakorlatainál a válaszadók véleménye az volt, hogy a legnehezebben (68%) a mikroöntözési technológiákat, legkönnyebben pedig a talaj-és növénykondicionáló szereket használatát lehet megvalósítani. Véleményem szerint ez azért van, mert a mikroöntözés technológiájának feltétele nincs meg a gazdálkodók számára, hiszen ennek a kiépítése és működtetése nagy beruházást jelent, és nem feltétlenül valósítható meg, hiszen az ültetvények általában nincsenek olyan helyen, ahol vízkivételi lehetőség is van (20. ábra).

20. ábra: Ültetvények AÖP feltételeinek megvalósíthatósága

(Forrás: saját szerkesztés)

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Az interjúk során tett következtetésem azok, hogy a gazdáknak az egyik legnagyobb problémát az jelenti, hogy nem értik és nem tudnak teljes mértékben eligazodni az új feltételrendszer előírásaiban. Ennek megoldására a további, részletesebb gazdafórumok tartását látom, ahol minden gazdálkodó minden egyes feltett kérdésre megfelelő választ kaphatna.

Az adminisztrációs terhek csökkentése szintén tovább könnyítené az amúgy is leterhelt gazdálkodókat, melynek megoldása lehetne egy egyszerűbb, érthetőbb, átláthatóbb egységes felület, ahol a kérelmeket és a különböző jelentéseket, naplókat egyszerre egyszerűsített formában tudnák kezelni.

A kérdőív elemzéséből kiderült, hogy a középkorosztály az, aki a legnagyobb arányban foglalkozik mezőgazdasággal, ellentétben a Központi Statisztikai Hivatal adataival, és elsősorban a férfiak. Ennek megoldása az lehetne, hogy tovább népszerűsítik a mezőgazdasági ágazatokat, hogy a fiatalok kedvet kapjanak ennek a szakmának az elsajátításához, és a későbbiekben ilyen területen helyezkedjenek el. Továbbá a nők körében is fontos lenne a mezőgazdasági ágazatok további népszerűsítése, hiszen egy 2014 és 2021 között zajló kutatás bebizonyította, hogy a nők környezettudatosabban vezetik a gazdaságokat, mint a férfiak. Ez pedig kiemelkedően fontos a fenntartható mezőgazdaság szempontjából (Fertő & Bojnec, 2024).

Az AÖP előírásait tekintve arra a következtetésre jutottam, hogy a legtöbbet előforduló vállalat azért volt és lesz, mert ezt tudják az adott gazdaságban a leginkább beépíteni úgy, hogy az ne járjon plusz ráfordítással. Ennek előnye például az, hogy a diverzifikáció így könnyen meg tud valósulni, viszont az a hátránya, hogy kevesen választanak olyan előírást, amivel tovább tudnák segíteni a talajok szénmegkötő képességét, a talaj nedvességtartalmának megőrzését vagy csökkenteni tudnák a talajeróziót. Véleményem szerint ennek megoldására tovább kéne erősíteni a gazdálkodókban a tudatos és fenntartható gazdálkodást, melynek egyik formája lehetne, hogy még több fórumon találkozzanak ezekkel a gyakorlatokkal, és ezeknek a hosszútávú előnyeivel.

A dolgozatom elején feltett hipotéziseimre az interjúk és a kérdőívek kiértékelését követően azt a választ kaptam, hogy azok mind helytállóak voltak, hiszen valóban voltak

gazdálkodók, akiknek a megnövekedett adminisztrációs feladatok többlet terhet jelentettek, illetve a legtöbb gazdálkodó valóban azért választotta az adott AÖP előírást, mert számukra az volt a legegyszerűbben megvalósítható. Továbbá pár esetben beigazolódott az a hipotézisem is, hogy vannak olyan gazdaságok, ahol az ökológiai szempontokat figyelembe véve hosszútávon fenntartható gazdálkodást üzemeltetnek.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Ezzel a dolgozattal arra kerestem a választ, hogy hogyan hatnak az új KAP előírásai a magyar gazdálkodókra, illetve, hogy hogyan alkalmazzák a különböző földhasználati kategóriákban az AÖP gyakorlatait, továbbá, hogy mit gondolnak az adott előírások megvalósíthatóságáról. A téma azért aktuális és érdekes, mert az új KAP 2023-ban lépett életbe, és igaz, hogy az első év egy úgynevezett gyakorló év volt, de fontos tapasztalatokat és információkat szerezhettek a gazdálkodók, amiket a következő évben tudatosan alkalmazhatnak majd.

Céljaim között választ kerestem arra, hogy a gazdálkodóknak mi a véleménye feltételelesség követelményeiről, mi a véleményük az AÖP gyakorlatairól, illetve a vállalt gyakorlatok alkalmazása bevált-e a gazdaságukban, és hogy a következő évben (2024) mennyiben változtatnak majd ezeken. Ezzel kapcsolatban három hipotézist állítottam fel, melyekre kvalitatív és kvantitatív módon kerestem a választ.

Az interjúkat három különböző üzemmérettel (100 hektárig, 300 hektárig és 1000 hektár feletti), azon belül 3-3 fővel készítettem. A személyes beszélgetések során jobban fókuszba tudott kerülni a gazdálkodók véleménye, hiszen részletesebben ki tudták fejteni az új KAP-al kapcsolatos nehézségeiket. Ezekből az interjúkból azokat a következtetéseket tudtam levonni, hogy a gazdálkodóknak sok segítségre van szüksége az új előírások értelmezéséhez, és azok betartásához, illetve nehezen tudják megoldani az ezekkel járó megemelkedett adminisztrációs feladatokat.

A kérdőíves kutatásomat egy közvetlen linken keresztül tudták a gazdálkodók elérni 141 napon keresztül. Az összes kitöltés száma 80 db volt, de befejezett és értékelhető csak 53 db volt. Ebből azt állapítottam meg, hogy a kitöltési hajlandóság nagyon alacsony a gazdálkodók körében, ami miatt a kutatásom eredménye eltérhet egy ebben a témában készült reprezentatív kutatásétól.

A kérdőív kiértékelése során azokat a következtetéseket tudtam levonni, hogy az AÖP feltételeit a legnagyobb arányban olyan gyakorlatokkal teljesítették a gazdálkodók, amik könnyen egyszerűen, plusz ráfordítások nélkül beilleszthető volt a gazdálkodásukba. A főbb vállalatok a különböző földhasználati kategóriákban nagy arányban megegyeztek az Agrárminisztérium által kiadott előzetes adatokkal.

A kutatásom végén választ kaptam arra, hogy a hipotéziseim helytállóak voltak mindhárom esetben.

Javaslatként megemlítettem a gazdafórumok további rendezését, ami egyrészt segítség lehet a gazdálkodónak az új előírások részletesebb megértésében, valamint tudatosíthatja bennük a fenntartható gazdálkodás jövőbe mutató folyamatát. Az adminisztrációs terhek csökkentésére pedig egy olyan felületet tudnék elképzelni, ami egyszerű, átlátható és a gazdálkodók számára könnyen értelmezhető és elérhető, ahol mindent egy helyen tudnak rögzíteni a támogatási kérelemtől kezdve a gazdálkodási naplón keresztül az állatállomány nyilvántartásáig.

7. IRODALOMJEGYZÉK:

-
- 10/2015. (III. 13.) FM rendelet az éghajlat és környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtandó támogatás igénybevételének szabályairól, valamint a szántóterület, az állandó gyepterület és az állandó kultúrával fedett földterület növénytermesztésre vagy legeltetésre alkalmas állapotban tartásának feltételeiről. (2015).
<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk15032.pdf>
- 14/2023. (IV. 19.) AM rendelet—Nemzeti Jogszabálytár. (2023).
<https://njt.hu/jogszabaly/2023-14-20-7R>
- 15/2023. (IV. 19.) AM rendelet az Agro-ökológiai Programhoz kapcsolódó támogatás igénybevételének részletes szabályairól. (2023).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300015.am>
- 15/2023. (IV. 19.) AM rendelet az Agro-ökológiai Programhoz kapcsolódó támogatás igénybevételének részletes szabályairól—Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. (2023).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300015.am>
- 269/2007. (X.18.) Korm.rendelet. (2007).
- 306/2010. (XII.23.) Korm. Rendelet 27. §. (3) bekezdés. (2010).
- 1782/2003/EK rendelet. (2003).
- Agrárközösség. (2023). Jó a környezetnek és jó a gazdának: Agro-ökológiai Program a 2023-27-es támogatási időszakban. Agrárközösség. <https://agrarkozosseg.hu/jo-a-kornyezetnek-es-jo-a-gazdanak-agro-okologiai-program-a-2023-27-es-tamogatasi-idoszakban/>
- Agrárminisztérium. (2023). Agro-ökológiai Program (AÖP) | Közös Agrárpolitika. <https://kap.mnvh.eu/news/2023-06-26/134616/agro-okologiai-program-aop>
- Díaz-Poblete, C., García-Cortijo, M. C., & Castillo-Valero, J. S. (2021). Is the Greening Instrument a Valid Precedent for the New Green Architecture of the CAP? The Case of Spain. *Sustainability*, 13(10), Article 10. <https://doi.org/10.3390/su13105705>
- Európai Bizottság. (2024). Magyarország. https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/hungary_hu

Európai Számvevőszék. (2016). A kölcsönös megfeleltetés eredményesebbé tétele és az egyszerűsítés elérése továbbra is kihívást jelent. https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/sr16_26/sr_cross_compliance_hu.pdf

European, C. (2021, június 28). Időrendi áttekintés – A KAP története. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/cap-introduction/timeline-history/>

European Commission. (2023). Approved 28 CAP Strategic Plans (2023-2027). <https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-06/approved-28-cap-strategic-plans-2023-27.pdf>

Feldman Zs. (2024). Az agrártámogatási rendszer aktualitásai. Agrárminisztérium.

Fertő, I., & Bojnec, Š. (2024). Empowering women in sustainable agriculture. *Scientific Reports*, 14(1), Article 1. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-57933-y>

Földművelésügyi Minisztérium, & NAK. (2018). Kölcsönös Megfeleltetés-Gazdálkodói Kézikönyv.

https://epa.oszk.hu/03600/03637/00003/pdf/EPA03637_kolcsonos_megfeleltetes_2018.pdf

Gündoğar, I. (2023). COHERENCE OF EU COMMON AGRICULTURAL POLICY REFORM WITH THE EU GREEN DEAL OBJECTIVES. <https://europa-kolleg-hamburg.de/wp-content/uploads/2023/01/Study-Paper-Ibrahim-Guendogar-pdf.pdf>

Halmai, P. (2007). Az Európai Unió agrárrendszere: Köt. Harmadik, bővített, átdolgozott kiadás. Mezőgazda Kiadó.

Halmai, P. (2020). A Közös Agrárpolitika rendszere. Ludovika Egyetemi Kiadó.

Iowa PBS. (2022). The Farm Crisis of the 1980s. <http://www.iowapbs.org/iowapathways/mypath/2422/farm-crisis-1980s>

Jámbor, A., & Mizik, T. (2014). Bevezetés a Közös Agrárpolitikába. Akadémia Kiadó.

Kirmani, N., Pérez, L. L., Anjaria, S. J., & Iqbal, Z. (1982). IV Agricultural Trade Policies. In *Developments in International Trade Policy*. International Monetary Fund. <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557750600/ch04.xml>

Lampkin, N., Stolze, M., Meredith, S., de Porras, M., Haller, L., & Mészáros, D. (2020). USING ECO-SCHEMES IN THE NEW CAP. https://www.organicseurope.bio/content/uploads/2020/06/ifoam-eco-schemes-web_compressed-1.pdf?dd

Magyar Államkincstár. (2023a). AGRO-ÖKOLÓGIAI PROGRAM TÁMOGATÁS TÁJÉKOZTATÓ 2023. <https://www.mvh.allamkincstar.gov.hu/documents/20182/13734841/11+mell%C3%A9klet+Agro-%C3%B6kol%C3%B3giai+Program+t%C3%A1mogató%C3%A1s+t%C3%A1j%C3%A9koztató%C3%B3+2023.pdf/f474b3ac-0f39-7c3e-84a0-9c5613fa3607?t=1682336155468>

Magyar Államkincstár. (2023b). Feltételeesség 2023. <https://www.mvh.allamkincstar.gov.hu/documents/20182/13734841/43+mell%C3%A9klet+Feltételeesség.pdf/e9df3688-a001-5c34-96ae-be094088213d?t=1682333593264>

Magyar Államkincstár. (2024). Feltételeesség 2024. https://kap.mnh.gov.hu/sites/default/files/2024-03/Szakmai_Tajekoztato_feltetelesseg.pdf

Morva M. (2023, április 12). Közös Agrárpolitika 6—Morva Növénydoki AÖP gyep. Morva Növénydoki. <https://morvanovenydoki.hu/2023/04/12/koz-os-agrarpolitika-6/>

Nagy, Z. (2006). THE RURAL DEVELOPMENT POLICY IN THE EUROPEAN UNION AND IN HUNGARY. 7(3). https://jcea.agr.hr/articles/774803_THE_RURAL_DEVELOPMENT_POLICY_IN_THE_EUROPEAN_UNION_AND_IN_HUNGARY_en.pdf

NAK. (2022a). Kondicionalitás 2. [nak.hu. https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/koz-os-agrarpolitika/104965-kondicionalitas-2-ismerkedjunk-a-2023-tol-kezdodo-uj-eloirasokkal](https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/koz-os-agrarpolitika/104965-kondicionalitas-2-ismerkedjunk-a-2023-tol-kezdodo-uj-eloirasokkal)

NAK. (2022b, október 5). Kondicionalitás 6. [nak.hu. https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/koz-os-agrarpolitika/105007-kondicionalitas-6-ismerkedjunk-a-2023-tol-kezdodo-uj-eloirasokkal](https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/koz-os-agrarpolitika/105007-kondicionalitas-6-ismerkedjunk-a-2023-tol-kezdodo-uj-eloirasokkal)

NAK munkatársai. (2023a). AÖP Kiadvány. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.
<https://www.nak.hu/kap-2023-2027/kap-kiadvanyok/7038-agro-okologiai-program-2023/file>

NAK munkatársai. (2023b). Feltételelesség szabályrendszere. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.
<https://www.nak.hu/kap-2023-2027/kap-kiadvanyok/7032-a-feltetelesseg-szabalyrendszere-a-2023-2027-es-tamogatasi-idoszakban/file>

NAK munkatársai. (2023c). Közös Agrárpolitika 2023-2027. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.
<https://www.nak.hu/kap-2023-2027/kap-kiadvanyok/7003-kozos-agrarpolitika-2023-2027/file>

Talajreform. (2023). A 2023-tól elérhető új Agrár-Ökológiai Programban (AÖP) támogatott gyakorlatok. <https://talajreform.hu/tudasbazis/agrar-okologiai-program/>

THE TREATY OF ROME. (1957).
https://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf

Túri Z. (2022). Területalapú támogatás 2023 – Agro-ökológiai Program (AÖP). Gazdajegyző.
<https://gazdajegyzo.hu/2022/09/13/teruletalapu-tamogatas-2023-agrar-okologiai-program-aop/>

8. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AKG- Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés

AÖP- Agro-Ökológiai Program

eGN- Elektronikus Gazdálkodási Napló

HMKÁ- Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot

JFGK- Jogszabályban Foglalt Gazdálkodási Követelmény

KAP- Közös Agrárpolitika

KM- Kölcsönös Megfeleltetés

NÉBIH- Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal

EU- Európai Unió

EMGA- Európai Mezőgazdasági Garancia Alap

EMVA- Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap

KSH- Központi Statisztikai Hivatal

9. ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Előírások szerinti lehetőségek (A KAP zöld felépítménye) forrás: (NAK, 2022a)	8
2. ábra Életkor eloszlása a kérdőívet kitöltők között	18
3. ábra A gazdaságirányítók megoszlása életkor szerint (saját szerkesztés) forrás:(KSH, 2023)	18
4. ábra Nemek eloszlása	19
5. ábra Végzettség eloszlása.....	19
6. ábra Gazdaságirányítók megoszlása mezőgazdasági végzettség szerint (saját szerkesztés) forrás: (KSH, 2023).....	20
7. ábra Üzemméret nagysága	21
8. ábra Egységes Területalapú Támogatás és AÖP igénylés 2023-ban	21
9. ábra KAP ST I. pillér: AÖP 2023. évi igénylés (saját szerkesztés) forrás: (Feldman, 2024)	22
10. ábra Szántón történt vállalások 2023-ban	23
11. ábra 2024-re tervezet AÖP vállalások szántóterületeken.....	26
12. ábra AÖP szántóföldi gyakorlatainak megvalósíthatósága	27
13. ábra Rét vagy legelő területen 2023-as AÖP vállalások	27
14. ábra KAP ST I. pillér: AÖP 2023.évi igénylés szántóföldi gyakorlatok (saját szerkesztés) forrás: (Feldman, 2024).....	28
15. ábra Rét vagy legelő gyakorlatai 2024-re	30
16. ábra Vélemények a gyepes gyakorlatok megvalósíthatóságáról.....	30
17. ábra AÖP gyakorlatok ültetvényen 2023-ban	31
18. ábra KAP ST I. pillér: AÖP 2023.évi igénylés szántóföldi gyakorlatok (saját szerkesztés) forrás:(Feldman, 2024).....	32
19. ábra Ültetvények gyakorlatai 2024-ben	34
20. ábra Ültetvények AÖP feltételeinek megvalósíthatósága	34

10. MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Interjúvázlat

1. Mióta gazdálkodik?
2. Mekkora üzemmérettel rendelkezik?
3. Milyen vállalkozási formában gazdálkodik?
4. Hogyan valósította meg 2023-ban az alaptámogatás (feltételeesség) előírását a biológiai sokféleségre vonatkozóan?
5. Hogyan fogja ezt a 2024-es évben megvalósítani?
6. Ha szükséges, akkor mekkora odafigyelést igényelnek az Ön számára a HMKÁ előírásai?
7. Ennek/ezeknek mi az oka?
8. Egyéb észrevételek a szabályokra vonatkozóan?

2. számú melléklet: Kérdőív

Az AÖP megítélése a gazdák körében

Tisztelt Uram vagy Hölgyem,

Kérem, szánjon néhány percet az idejéből az alábbi kérdőív kitöltésére. Köszönöm!

1. Mekkora üzemmérettel rendelkezik?

Tippek a kérdéshez: (Szántó, egyéb gyepek, ültetvények egyben)

0-10 hektár 11-30 hektár 31-300 hektár 301-1000 hektár 1000 hektár feletti

2. Igényelt-e Egységes Területalapú Támogatást 2023-ban?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy választ

Igen Nem

3. A feltételelességen felül vállalta e az AÖP-t is?

Tippek a kérdéshez: (Ha az előző válasza igen volt)

Igen Nem

4. Ha vállalta az AÖP-t és van 5 hektárnál nagyobb szántó területe, akkor melyik pontot/pontokat választotta az Egységes Kérelem beadása során?

Tippek a kérdéshez: (Kérem jelölje meg, amiket választott)

Talajtakarás (1pont)

Terménydiverzifikáció (1pont)

Tájképi elemek megőrzése (2pont)

Táblaméret korlátozás, biológia sokféleség védelme (1pont)

Méhekre veszélyes szerek tilalma, beporzó rovarok védelme (1pont)

Forgatás nélküli talajművelés (2pont)

Karbamid műtrágya környezetbarát használata (1pont)

Mikrobiológiai készítmények alkalmazása, kedvező talajállapot kialakítása (2pont)

Talaj- és növénykondicionáló szerek, nitrogénmegkötő készítmények alkalmazása (1pont)

5. Miért ezeket választotta?

Eddig is így termeltem/termesztettem

Egyéb:

Ez tűnt a legegyszerűbbnek

Új/más technikát akartam kipróbálni

Ez tűnt a legolcsóbb megoldásnak

6. A következő évben (2024) előreláthatólag mit fog választani ezek közül?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több választ

Talajtakarás (1pont)

Terménydiverzifikáció (1 pont)

Tájképi elemek megőrzése (2pont)

Táblaméret korlátozás biológiai sokféleség védelme (1pont)

Méhekre veszélyes szerek tilalma, beporzó rovarok védelme (1 pont)

Forgatás nélküli talajművelés (2 pont)

Karbamid műtrágya környezetbarát használata (1 pont)

Nem fogom igénybe venni az AÖP-t

Mikrobiológiai készítmények alkalmazása, kedvező talajállapot kialakítása (2pont)

Talaj-és növénykondicionáló szerek, nitrogénmegkötő készítmények alkalmazása (1 pont)

7. Miért ezt/ezeket fogja választani?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több választ

Előző évben bevált Olcsó volt Nem kellett érte semmi pluszt csinálni

Nem vált be az előző évi választás

Drága volt az előző évi választás

Egyéb:

Sok plusz munka volt az előző évben vállalt feladat

8. Ha Ön igényelt 2023-ban AÖP-t és van 5 hektárnál nagyobb egyéb rét vagy legelő területe, akkor melyik pontot/pontokat választotta?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több választ

Gyepék megőrzése (1 pont)

Pásztorló vagy szakaszos legeltetés (2pont)

Extenzív gyepék évi legalább egyszeri kaszálása (1 pont)

Kizárólag alternáló kasza használata (2 pont)

9. Miért ezeket választotta?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több választ

Eddig is így termeltem/termesztettem

Egyéb:

Ez tűnt a legegyszerűbbnek

Új/már technikát akartam kipróbálni

Ez tűnt a legolcsóbb megoldásnak

10. A következő évben előreláthatólag mit fog választani ezek közül?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több választ

Gyepék megőrzése (1 pont)

Nem fogom vállalni az AÖP-t

Pásztorló vagy szakaszos legeltetés (2pont)

Extenzív gyepék évi legalább egyszeri kaszálása (1 pont)

Kizárólag alternáló kasza használata (2 pont)

11. Miért ezt/ezeket fogja választani?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több válasz

Előző évben bevált Olcsó volt Nem kellett érte semmi pluszt csinálni

Nem vált be az előző évi választás

drága volt az előző évi választás Egyéb: Sok plusz munka volt az előző évben vállalt feladat

12. Ha Ön igényelt 2023-ban AÖP-t és van 1 hektárnál nagyobb ültetvénye, akkor melyik pontot/pontokat választotta?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több választ

Mikroöntözési technológiák alkalmazása (2 pont)

Talaj- és növénykondicionáló szerek alkalmazása ültetvényben (1 pont)

Méhekre veszélyes szerek használati tilalma ültetvényekben (1 pont)

12% alatti lejtésű területeken az ültetvények talajtakarása mulcsozással, egyéves talajtakaró növények termesztésével (1 pont)

Biológiai ágensek alkalmazása ültetvényekben (2 pont)

Ültetvények talajtakarása évelő kultúrák fenntartásával vagy gyepesítéssel (2 pont)

Mikrobiológiai készítmények alkalmazása ültetvényekben (2 pont)

Karbamid műtrágya környezetbarát használata ültetvényekben (1 pont)

13. Miért ezeket választotta?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több választ

Eddig is így termeltem/termesztettem

Egyéb:

Ez tűnt a legegyszerűbbnek

Új/már technikát akartam kipróbálni

Ez tűnt a legolcsóbb megoldásnak

14. Következő évben előreláthatólag mit fog választani?

Mikroöntözési technológiák alkalmazása (2 pont)

Talaj- és növénykondicionáló szerek alkalmazása ültetvényben (1 pont)

Nem fogom vállalni az AÖP-t

Méhekre veszélyes szerek használati tilalma ültetvényekben (1 pont)

12% alatti lejtésű területeken az ültetvények talajtakarása mulcsozással, egyéves talajtakaró növények termesztésével (1 pont)

Biológiai ágensek alkalmazása ültetvényekben (2 pont)

Ültetvények talajtakarása évelő kultúrák fenntartásával vagy gyepesítéssel (2 pont)

Mikrobiológiai készítmények alkalmazása ültetvényekben (2 pont)

Karbamid műtrágya környezetbarát használata ültetvényekben (1 pont)

15. Miért ezt/ezeket fogja választani?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy vagy több válasz

Előző évben bevált Olsó volt Nem kellett érte semmi pluszt csinálni

Nem vált be az előző évi választás

Drága volt az előző évi választás

Egyéb:

Sok plusz munka volt az előző évben vállalt feladat

16. Mi a véleménye, mennyire egyszerű vagy nehéz megvalósítani az AÖP feltételeit a szántó területeken?

Tippek a kérdéshez: Jelöljön ki egy választ minden sorban

Nehezen megvalósítható Megvalósítható Könnyen megvalósítható

Talajtakarás

Terménydiverzifikáció

Tájképi elemek megőrzése

Táblaméret korlátozás, biológiai sokféleség védelme

Méhekre veszélyes szerek tilalma, beporzó rovarok védelme

Karbamid műtrágya környezetbarát felhasználása

Mikrobiológiai készítmények alkalmazása, kedvező talajállapot kialakítása

Talaj -és növénykondicionáló szerek, nitrogénmegkötő készítmények alkalmazása

Forgatás nélküli talajművelés

17. Mi a véleménye, mennyire egyszerű vagy nehéz megvalósítani az AÖP feltételeit a egyéb rét/legelő területeken?

Tippek a kérdéshez: Jelöljön ki egy választ minden sorban

Nehezen megvalósítható Megvalósítható Könnyen megvalósítható

Gyeppek megőrzése

Pásztorló vagy szakaszos legeltetés

Extenzív gyeppek legalább évi egyszeri kaszálása

Kizárólag alternáló kasza használata

18. Mi a véleménye, mennyire egyszerű vagy nehéz megvalósítani az AÖP feltételeit az ültetvényeken?

Tippek a kérdéshez: Jelöljön ki egy választ minden sorban

Nehezen megvalósítható

Megvalósítható Könnyen

megvalósítható

Mikroöntözési technológiák alkalmazása

Méhekre veszélyes szerek használati tilalma ültetvényekben

Biológiai ágensek alkalmazása ültetvényekben

Mikrobiológiai készítmények alkalmazása ültetvényekben

Talaj-és növénykondicionáló szerek alkalmazása ültetvényben

12 % alatti lejtésű területeken az ültetvények talajtakarása mulcsozással, egyéves talajtakaró növények termesztésével

Ültetvények talajtakarása évelő kultúrák fenntartásával vagy gyepesítéssel

Karbamid műtrágya környezetbarát használata ültetvényekben

19. Az Ön kora?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy választ

18-25 év közötti 26-40 év közötti 41-55 év közötti 56-65 év közötti 65 év feletti

20. Az Ön neme?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy választ

Nő Férfi

21. Van szakirányú végzettsége?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy választ

Igen, alapfokú (aranykalászos gazda) Igen, középfokú Igen, felsőfokú
Nincs

22. Mióta gazdálkodik?

Tippek a kérdéshez: Válasszon egy választ

kevesebb, mint 5 éve 5-10 éve több, mint 10 éve

NYILATKOZAT

Nagy Lizandra (hallgató Neptun azonosítója: DIE8SS) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védésre **javaslom** / **nem javaslom**¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**^{*2}

Kelt: Kaposvár, 2024. 04. 26.

Koponiczné Györke Diána

Koponiczné Györke Diána
belső konzulens

Szabó Kinga

Szabó Kinga
belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: Nagy Lizandra
A Hallgató Neptun kódja: DIE8SS
A dolgozat címe: Az agrár-ökológiai program megítélése a gazdák körében
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: Nagyatád 2024. 04. 26.

Hallgató aláírása